

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра міжнародних відносин та регіональних студій

ПАНЬКО ВАДИМ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

**ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ
ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ**

Спеціальність: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»

Освітньо-професійна програма «Міжнародні відносини»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник:

РОМАНЮК НАТАЛІЯ ІВАНІВНА

кандидат географічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 12

засідання кафедри міжнародних

відносин і регіональних студій

від 21 травня 2024 р.

Завідувач кафедри

_____ проф. Коцан Н.Н.

Луцьк 2024

АНОТАЦІЯ

Панько В.О. Євроатлантична інтеграція України в контексті збройної агресії Росії

Рукопис: Випускна робота бакалавра за спеціальністю «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», ОПП «Міжнародні відносини», Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2024. –80 с укр.

В процесі написання бакалаврської роботи досліджено теоретичні та методичні основи міжнародної інтеграції. Інтеграція визначається як складний процес об'єднання країн для спільного вирішення економічних, політичних, соціальних і культурних завдань. Інтеграція відбувається через усунення бар'єрів у торгівлі, координацію політик та розвиток спільних інституцій, що дозволяє країнам ефективніше долати виклики глобалізації.

Дослідження міжнародної інтеграції вимагає комплексного підходу, що включає загальнонаукові методи (аналіз і синтез) та спеціальні методи (івент-аналіз, статистичний, прогностичний тощо). Це забезпечує всебічну оцінку співпраці між країнами, зокрема між Україною та НАТО, враховуючи історичні, політичні та економічні аспекти.

В роботі досліджено історію створення та розвитку НАТО, яке було створено для протидії експансії СРСР та сприяння політичній інтеграції. НАТО адаптувалося до змін, включаючи холодну війну, падіння СРСР, балканські конфлікти, боротьбу з тероризмом та сучасні загрози.

Аналізується структура НАТО, яка зберігає суверенітет країн-членів і забезпечує їх ефективну роботу через структури в Брюсселі. Основні напрямки діяльності НАТО спрямовані на забезпечення колективної безпеки та обороноздатності своїх членів, адаптацію до нових глобальних викликів та миротворчі місії.

Особлива увага приділена аналізу політичного діалогу між Україною та НАТО після 2014 року у контексті російської агресії. НАТО засудило анексію Криму та підтримувало територіальну цілісність України, зміцнюючи військову присутність у Східній Європі та надаючи військову допомогу Україні. Запровадження Ради Україна – НАТО підкреслило зростання політичних зв'язків та інтеграцію України до Альянсу.

Досліджено процес запровадження стандартів НАТО в Україні для підвищення боєздатності та сумісності зі Збройними Силами НАТО. Визначено основні виклики, серед яких недостатня мовна підготовка персоналу, фінансові обмеження та потреба у подальших капітальних вкладеннях у військово-промисловий комплекс.

Проаналізовано значну допомогу країн НАТО Україні у протистоянні збройній агресії Росії. Спочатку надаючи навчання та не смертельне обладнання, країни НАТО з часом збільшили військову допомогу, включаючи летальну зброю. Важливими викликами залишаються постачання боєприпасів та іншого стратегічного обладнання.

Аналіз відносин Україна – НАТО включає розгляд перспектив прискореного вступу України до Альянсу після анексії Криму 2014 року та повномасштабне російське вторгнення на українські території у 2022 році. Незважаючи на політику "відкритих дверей" НАТО, багато країн побоюються ескалації конфлікту з Росією.

Бібліографія - 153

Ключові слова: міжнародна інтеграція, НАТО, Україна, політичний діалог, стандарти НАТО, військова допомога, російська агресія.

ANNOTATION

Panko V.O. Euro-Atlantic Integration of Ukraine in the Context of Russian Armed Aggression

Manuscript: Bachelor's Thesis in the specialty "International Relations, Public Communications, and Regional Studies," EPP "International Relations,"

Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, 2024. 80 c.– Ukr.

In the process of writing the bachelor's thesis, the theoretical and methodological foundations of international integration were studied. Integration is defined as a complex process of uniting countries to jointly address economic, political, social, and cultural challenges. Integration occurs through the removal of trade barriers, policy coordination, and the development of joint institutions, allowing countries to more effectively overcome the challenges of globalization.

The study of international integration requires a comprehensive approach, including general scientific methods (analysis and synthesis) and special methods (event analysis, statistical, prognostic, etc.). This ensures a comprehensive assessment of cooperation between countries, particularly between Ukraine and NATO, considering historical, political, and economic aspects.

The work examines the history of the creation and development of NATO, which was established to counter Soviet expansion and promote political integration. NATO has adapted to changes, including the Cold War, the fall of the USSR, the Balkan conflicts, the fight against terrorism, and modern threats.

The structure of NATO is analyzed, which maintains the sovereignty of member countries and ensures their effective operation through structures in Brussels. The main directions of NATO's activities are aimed at ensuring the collective security and defense capability of its members, adapting to new global challenges, and peacekeeping missions.

Special attention is given to analyzing the political dialogue between Ukraine and NATO after 2014 in the context of Russian aggression. NATO condemned the annexation of Crimea and supported Ukraine's territorial integrity, strengthening its military presence in Eastern Europe and providing military assistance to Ukraine. The establishment of the Ukraine-NATO Council highlighted the growth of political ties and Ukraine's integration into the Alliance.

The process of implementing NATO standards in Ukraine to enhance combat capability and compatibility with the NATO Armed Forces was studied. Key challenges were identified, including insufficient language training of personnel, financial constraints, and the need for further capital investments in the military-industrial complex.

Significant NATO assistance to Ukraine in countering Russian armed aggression was analyzed. Initially providing training and non-lethal equipment, NATO countries, including the USA and the UK, eventually increased military aid, including lethal weapons. Key challenges remain the supply of ammunition and other strategic equipment.

The analysis of Ukraine-NATO relations includes considering the prospects of Ukraine's accelerated accession to the Alliance after the annexation of Crimea in 2014 and the full-scale Russian invasion of Ukrainian territories in 2022. Despite NATO's "open-door" policy, many countries fear escalating the conflict with Russia.

References – 153

Keywords: international integration, NATO, Ukraine, political dialogue, NATO standards, military aid, Russian aggression.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	7
1.1.Суть поняття «міжнародна інтеграція»	7
1.2.Стан досліджуваності проблеми в сучасній науковій літературі	14
1.3.Основні методи дослідження міжнародної інтеграції.....	17
РОЗДІЛ 2. НАТО ЯК СИСТЕМА КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ	21
2.1.Історія створення організації	21
2.2.Організаційна структура НАТО і форми співпраці з іншими країнами ...	27
2.3.Основні напрямки діяльності Північноатлантичного Альянсу.....	31
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА НАТО В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	36
3.1.Політичний діалог України та НАТО в період війни.....	36
3.2.Особливості запровадження стандартів Північноатлантичного Альянсу в Україні.....	41
3.3.Допомога країн НАТО Україні у протистоянні збройній агресії Росії	47
3.4.Сценарії вступу України до НАТО	54
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64

ВСТУП

Актуальність дослідження. Євроатлантична інтеграція України набула особливого значення в контексті збройної агресії Російської Федерації з 2014 року. Конфлікт з Росією став частиною стратегії Кремля з перегляду архітектури безпеки в Європі, що впливає на відносини України з НАТО та іншими європейськими країнами. Актуальність цього дослідження обумовлена необхідністю підвищення обороноздатності України та забезпечення її національної безпеки через співпрацю з НАТО.

Об'єктом дослідження є євроатлантична інтеграція України, а предметом – особливості співробітництва України з НАТО у контексті збройної агресії Російської Федерації.

Мета дослідження – охарактеризувати особливості, проблеми та перспективи євроатлантичної інтеграції України в умовах збройного конфлікту з Росією.

Для реалізації мети були поставлені такі *завдання*:

- дослідити теоретичні основи міжнародної інтеграції;
- проаналізувати методичні підходи до вивчення міжнародної інтеграції;
- розкрити значення НАТО у формуванні сучасної системи безпеки;
- визначити вплив збройної агресії Росії на євроатлантичну інтеграцію України;
- охарактеризувати політичний діалог між Україною та НАТО після 2014 року;
- оцінити військову та гуманітарну допомогу країн НАТО Україні;
- розглянути процес запровадження стандартів НАТО в Україні;
- визначити перспективи вступу України до НАТО та можливі сценарії розвитку подій.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних науковців з проблем дослідження даної проблеми: Гірман А.П., Курах Л.В., Требін М.П., Tomáš Čížik, Peter Novák, Шишкін І., Воронова О., Дацьо Т., Клер Міллс. При написанні бакалаврської роботи

використовувалися також і матеріали періодичних видань, нормативно-правові документи, статистичні збірники та інтернет-ресурси.

У процесі написання роботи використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналізу і синтезу, історичний, описовий, вивчення документів, спостереження, івент-аналіз, порівняльний, статистичний, прогностичний. Ці методи дозволили провести комплексне дослідження євроатлантичної інтеграції України в умовах збройного конфлікту.

Практичне значення дослідження. Матеріали дослідження можуть бути використані при підготовці та викладанні таких освітніх компонентів як «Зовнішня політика України та національні інтереси», «Міжнародні відносини і світова політика», «Міжнародні організації» та ін.

Головні завдання роботи зумовили її *структуру*. Бакалаврська робота складається з трьох розділів, висновків і списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

1.1. Суть поняття «міжнародна інтеграція»

Інтеграція є складним і багатогранним поняттям, що походить від латинського "*integrare*", означаючи "зробити цілим", "об'єднати" або "повернути до єдності". Це поняття використовується для опису процесу об'єднання різних складових у єдину систему або структуру [41].

Інтеграція активно використовувалася в соціальних, економічних та політичних науках у ХХ столітті, особливо з поширенням концепції європейської інтеграції та заснуванням Європейського Співтовариства у 1950-х роках. Відтоді термін став широко вживаним для опису об'єднання країн, регіонів, галузей або організацій для спільної діяльності та досягнення спільних цілей. У контексті міжнародних відносин інтеграція означає добровільне та взаємовигідне об'єднання окремих суб'єктів у єдину цілісність [41].

За термінологією американського соціолога Амітая Етционі, "спільнота" і "інтеграція" є суб'єктом і предикатом: "спільнота" визначається як "сукупність або система, що має самодостатні інтеграційні механізми", а "інтеграція" – як здатність системи підтримувати себе під впливом внутрішніх і зовнішніх змін. На думку Карла Дойча, інтеграція забезпечує мирне співіснування держав через розвиток торгівлі, вільне пересування, культурний обмін та політичні консультації. Ернст Бернхард Хаас визначає інтеграцію як процес появи нового центру політичного впливу, що приваблює головних діячів національного рівня [92].

Сучасний підхід до дослідження інтеграції визнає її як процес, за якого держави передають частину своїх суверенних прав для створення єдиної інституційної структури задля реалізації спільних інтересів. У політичному контексті міжнародна інтеграція є вищою формою співробітництва, що

полягає у створенні єдиної політичної спільноти на основі об'єднання кількох політичних суб'єктів. Інтеграція виступає і процесом, і станом, спрямованим на заміщення роздроблених міжнародних відносин новими, більш складними й взаємопов'язаними. На індивідуальному рівні вона має сприяти виникненню лояльності до нового об'єднання, а на структурному – активній участі у його підтримці та розвитку [77].

Міжнародна інтеграція є природним наслідком міжнародної взаємодії, яка створює тісніші зв'язки між країнами на рівні державних установ і громадян. Як зазначає С.Ю. Кашкін, міжнародна інтеграція не виникає через свідоме планування, а ґрунтується на об'єктивному процесі розвитку суспільного життя, яке все менше обмежується національними кордонами [13].

Інтеграція в сучасному розумінні не була миттєвою. Вона розвивалася під впливом двох взаємопов'язаних факторів. *Перший фактор* виник завдяки інтернаціоналізації економічного життя, що посилює економічні зв'язки між країнами і створило умови для міжнародних інтеграційних об'єднань. Це сприяє економічному зростанню завдяки доступу до різних ресурсів і розширенню ринків збуту. *Другий фактор* – політична визначеність держав щодо об'єднання, яка проявляється у рішеннях вищих органів влади і підтримується соціальними групами та суспільством. Вона визначає цілі, темпи та форми інтеграції [41].

Іншими словами, міжнародна інтеграція включає два явища: об'єктивний процес об'єднання країн через інтернаціоналізацію суспільного життя і спільну діяльність держав для подолання їх взаємної відособленості.

Міжнародна інтеграція може виникати з різних причин, які включають економічні, політичні, соціальні та культурні чинники. Ось деякі з найбільш поширених причин, що призводять до виникнення міжнародної інтеграції:

– *економічні переваги* – країни можуть шукати способи збільшення свого економічного розвитку та збільшення діапазону можливостей для торгівлі та інвестицій; шляхом об'єднання економічних ресурсів та створення

спільних ринків вони можуть забезпечити собі доступ до нових ринків та збільшити конкурентоспроможність на міжнародній арені;

– *політична стабільність* – утворення політичних альянсів та інтеграційних організацій може сприяти зміцненню політичної стабільності та зменшенню можливості конфліктів між країнами; це може бути особливо важливо для регіонів, де існують історичні конфлікти або напружені відносини;

– *безпека* – об'єднання країн може сприяти зміцненню безпеки через колективну оборону або спільні заходи з боротьби з тероризмом та іншими загрозами;

– *спільні проблеми та виклики* – країни можуть об'єднуватися для вирішення спільних проблем, таких як кліматичні зміни, міграція, боротьба з тероризмом та злочинністю, що перетинає кордони; міжнародна інтеграція може забезпечити більш ефективні механізми співпраці для вирішення цих проблем;

– *культурний обмін* – інтеграція може сприяти більшому культурному обміну між країнами, що сприяє взаємному розумінню та взаємній толерантності [77].

Однією з ключових особливостей міжнародної інтеграції є відсутність стихійності, що означає необхідність управлінських рішень політичного керівництва держав або впливу міжнародних установ. Інтеграційні об'єднання зазвичай створюються на договірно-правовій базі. Держави, що об'єднуються через міждержавні угоди, співпрацюють у формі регіональних міждержавних організацій, реалізуючи комплексну політику. Більшість політологів вважають ключовими аспектами інтеграції політичне співробітництво, економічну взаємозалежність, еволюцію регіональної інтеграції, та трансформацію національних економік у відкриті системи [77].

Інтеграція відрізняється від інших форм взаємодії країн наступними особливостями:

- усунення обмежень у русі товарів, послуг, капіталу та людських ресурсів між країнами-учасницями;
- узгодження економічної політики країн-учасниць;
- взаємопроникнення національних виробничих процесів, що формує технологічну єдність у регіоні;
- розвиток міжнародної спеціалізації та кооперації у виробництві, науці і техніці;
- структурні зміни в економіках країн-учасниць;
- зближення національних законодавств, норм і стандартів;
- систематичне регулювання інтеграційного процесу через міждержавні та наддержавні механізми управління [41].

Інтеграційний процес охоплює три аспекти: ринковий обіг (поверхнева інтеграція), виробництво (глибока інтеграція) і прийняття рішень на рівні фірм, урядів або міжнародних організацій [41].

Міжнародну інтеграцію можна класифікувати за кількістю та географічним розташуванням учасників на регіональну, міжрегіональну та глобальну [86].

Регіональна інтеграція охоплює держави одного географічного регіону, утворюючи єдині економічні комплекси зі спільними наднаціональними органами, валютою та інфраструктурою [86].

Міжрегіональна інтеграція об'єднує держави та регіональні організації з різних частин світу, наприклад, угода про вільну торгівлю між США та Південною Кореєю у 2012 році [86]. Вона сприяє зближенню регіонів через подолання бар'єрів співробітництва та створення єдиного соціально-економічного простору. Це особливо актуально для прикордонних регіонів, де вона підвищує конкурентоспроможність [35].

Інтеграція інтеграцій є новим трендом, що передбачає створення зон вільної торгівлі між інтеграційними союзами, як-от між ЄС і Центральноамериканською інтеграційною системою або між ЄС та Південною Кореєю [86].

Глобальна інтеграція охоплює більшість країн світу і пов'язана з глобалізацією, розвитком інформаційних технологій та формуванням всесвітнього інформаційного суспільства. Вона ґрунтується на загальних цінностях, які об'єднують учасників глобального співтовариства, забезпечуючи нейтральність у ціннісних поглядах і запобігаючи конфліктам. Приклади глобальної інтеграції включають Світову організацію торгівлі (СОТ), Організацію Об'єднаних Націй (ООН), Світовий банк та Міжнародний валютний фонд [86].

Міжнародну інтеграцію можна розглядати в економічному та політичному аспектах, залежно від охоплених сфер суспільного життя [86].

Економічна інтеграція стосується злиття економічних систем країн, включаючи спільне виробництво та розподіл матеріальних і нематеріальних благ, таких як інтелектуальна власність та послуги [86].

Політична інтеграція слідує за економічною і включає об'єднання політичних систем, створення спільних законодавчих, виконавчих та судових органів, що мають повноваження ухвалювати обов'язкові нормативні акти [86].

Міжнародна інтеграція також проявляється в інших аспектах, наприклад, *соціальній та туристичній інтеграції*, як в Центральноамериканській інтеграційній системі [86].

Освітня інтеграція прикладом є створення єдиного європейського простору вищої освіти через Болонський процес, до якого приєдналися майже всі європейські країни [86].

Угорський економіст Бела Балашша класифікував міжнародну інтеграцію за глибиною інтеграції [35] [41], виділяючи основні типи інтеграційних угод:

- *Зона вільної торгівлі* – об'єднання країн для зменшення тарифів на взаємну торгівлю.

- *Митний союз* – торговельна зона зі спільними тарифами для третіх країн.

- *Спільний ринок* – включає вільний рух товарів, послуг, капіталу та робочої сили між країнами-учасницями.
- *Економічний союз* – глибша інтеграція зі спільною економічною політикою та координацією фінансових політик.
- *Валютний союз* – створення єдиної валютної системи, єдиного центрального банку та спільної валюти.
- *Повна економічна і політична інтеграція* – встановлення спільної валюти, центрального банку, законодавчої бази тощо.

Перехід між цими рівнями інтеграції є стадійним процесом, тривалість якого залежить від різних факторів, включаючи економічні та політичні умови. Однак, на практиці процес інтеграції не завжди проходить лінійно і залежить від конкретних історичних обставин і інтересів країн [41].

Дослідниця Радмила Войтович у своїх роботах виділяє два типи сучасної глобальної інтеграції: індивідуальну та колективну [86].

Індивідуальна інтеграція включає окрему людину до глобального політичного, економічного, технічного чи наукового простору. Це створює спільноти між індивідами в глобальному функціональному полі, наприклад, через участь у транснаціональних структурах (економічних, професійних, політичних тощо) та через Інтернет [86].

Колективна інтеграція об'єднує цілі країни та народи для досягнення спільних цілей. Це передбачає співпрацю в різних сферах життя, що визначає взаємозв'язок і взаємодію між державами [86].

Залежно від змісту інтеграційних заходів, існують два основні методи розвитку міжнародної інтеграції: позитивна та негативна інтеграція, описані голландським вченим Я. Тіберінгом у 70-х роках ХХ ст [86].

Негативна інтеграція передбачає усунення національних бар'єрів для створення великого ринку без заздальгідь визначеної моделі господарської поведінки. Це забезпечує вільний товарообіг, пересування громадян, послуг і капіталів. Вона базується на неоліберальних принципах, що вимагають мінімізації державного втручання в ринок. Наднаціональні інститути при

цьому забороняють державам втручатися у функціонування ринку для забезпечення рівних умов конкуренції. Цей метод характерний для американської інтеграційної моделі та використовується, зокрема, в Світовій організації торгівлі [41] [86].

Позитивна інтеграція сприяє розробці та реалізації спільної політики управління різними аспектами суспільного життя. Держави-учасниці зобов'язані гармонізувати свої внутрішні механізми відповідно до наднаціональних рішень, включаючи прийняття законів та створення інститутів, що підвищують мобільність факторів виробництва. Цей вид інтеграції більш соціально орієнтований і охоплює сфери, які раніше не мали належної уваги. Європейський Союз є прикладом такої інтеграції, зокрема у сферах захисту прав споживачів, збереження навколишнього середовища та створення безпечних умов праці [41] [86].

Участь країни в міжнародних інтеграційних процесах передбачає взаємопов'язаний розвиток, що описується двома основними напрямками. З одного боку, це включає в себе рух товарів та послуг, капіталу та робочої сили, сприяючи при цьому більш ліберальним тенденціям. З іншого боку, це охоплює формування міжнародних економічних та політичних структур. Загалом, на практиці спостерігається тенденція, за якою спочатку активно відбуваються процеси негативної інтеграції, які поступово переходять у позитивну форму інтеграції [86].

Отже, процеси міжнародної інтеграції набувають великої актуальності в сучасному світі завдяки глобалізаційним тенденціям і розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Практично всі країни беруть участь у якійсь формі інтеграції, причому тенденція до глобальної та міжрегіональної інтеграції зростає. Інтеграцію можна класифікувати за різними ознаками: територіальна класифікація, форма об'єднання, типи інтеграції, сфера дії, зміст інтеграції, глибина інтеграції. У підсумку, міжнародна інтеграція не є чітким і прямолінійним процесом, оскільки кожен приклад залежить від унікальних умов і процесів конкретної інтеграції.

1.2. Стан досліджуваності проблеми в сучасній науковій літературі

При написанні бакалаврської роботи використовувалась різноманітна джерельна база за характером, походженням, формою і змістом. Вона включає підручники, навчальні посібники, законодавчі акти, статистичні матеріали та періодичні видання, умовно поділені на кілька груп.

Перша група – підручники та посібники з теоретичних основ міждержавного співробітництва. Друга група – збірники документів та нормативно-правові акти, що відображають стан договірно-правової бази співпраці України та НАТО і визначають принципи взаємовідносин. Третя група – матеріали з періодичних видань, які більш актуально висвітлюють тему, ніж монографії та підручники.

Проблематика дослідження охоплює широке коло питань і науковців, тому доцільно проводити аналіз за тематичними напрямками.

1. Теоретико-методична основа дослідження міжнародної інтеграції.

У даному науковому напрямі заслуговують на увагу роботи таких авторів як Гірман А.П [77], Курах Л. В. [86], Требін М. П. [41]. Зокрема, усі автори дають визначення таким поняттям, як «інтеграція», «міжнародна інтеграція», «глобалізація», «європейська інтеграція», «євроатлантична інтеграція».

У роботі *"Інтеграція у міжнародних відносинах"* Гірмана А.П. аналізуються концепції, процеси та механізми інтеграції в міжнародних відносинах, зокрема економічна, політична, військова та культурна інтеграція, роль міжнародних організацій, успіхи і виклики інтеграції, а також вплив глобалізації на ці процеси [77].

У праці *"Поняття та види міжнародної інтеграції: теоретико-правовий аналіз"* Курах Л.В. обговорюються теоретичні та правові аспекти міжнародної інтеграції, різні її види, правові основи та механізми, що сприяють інтеграції, а також приклади успішної інтеграції та пов'язані з цим перешкоди [86].

У розділі *"Міжнародна інтеграція як мегатренд сучасних міжнародних відносин"* Требіна М.П. міжнародна інтеграція розглядається як ключовий тренд сучасних міжнародних відносин, зосереджуючись на визначенні, факторах, формах інтеграції, прикладах успішних об'єднань, викликах та бар'єрах, а також значенні інтеграції для глобальної стабільності та розвитку [41].

2. Історія, структура, діяльність НАТО. У цьому розділі варто виділити такі роботи:

"North Atlantic Treaty Organization" авторів Tomas Cizik і Peter Novak розглядає історію, функції та сучасну роль НАТО, а також виклики і стратегії адаптації [111]. *"Північноатлантичний альянс: історія, функції, структура, відносини з Україною"* під редакцією Д. І. Дзвінчука аналізує створення НАТО, його функції, структуру і відносини з Україною [20].

"Довідник НАТО" (2001 та 2006 рр.) охоплює історію створення НАТО, структуру, функції, ключові операції, стратегічні концепції, політику розширення, взаємодію з країнами-партнерами, співпрацю з міжнародними організаціями та адаптацію до нових викликів і загроз [10] [11].

"НАТО: історія, структура, діяльність, перспективи" авторів Федонюк С. В., Лажнік В. Й., Моренчук А. А., Романюк Н. І. описує історію створення НАТО, його організаційну структуру, ключові місії та операції, співпрацю з країнами-партнерами і міжнародними організаціями, а також аналізує сучасні виклики та перспективи розвитку [21].

"Стратегічна концепція НАТО – 2022" визначає нові стратегічні пріоритети та цілі НАТО, окреслює основні загрози та виклики, такі як агресія Росії, тероризм, кібербезпека, зміни клімату, нестабільність у сусідніх регіонах, посилення колективної оборони, підвищення готовності і мобільності сил НАТО, зміцнення трансатлантичної єдності та розвиток партнерств, адаптацію до технологічних змін і інновацій у військовій сфері [39].

3. Особливості співробітництва України та НАТО в умовах

російсько-української війни. У даному науковому напрямі використовувались праці таких вчених, як Шишкін І., Воронова О., Дацьо Т. [129], Фахурдінова М., Зарембо К., Гетьманчук А. [6-8], Возняк С., Іващенко А., Пеньковський В. [4], Клер Міллс [97-99], Мелещенко Т.В. [94].

Наприклад, у статті *"Міжнародні відносини Україна – НАТО: сучасний стан і шляхи розвитку"* авторів Шишкін І., Воронова О., Дацьо Т. аналізується поточний стан співпраці між Україною та НАТО, основні аспекти військового та безпекового партнерства, а також перспективи інтеграції України до євроатлантичних структур [129].

У дискусійній записці *"Україна і стандарти НАТО: як влучити у «рухому ціль»?"* Фахурдінова М., Зарембо К., Гетьманчук А. оцінюють прогрес України у впровадженні стандартів НАТО та надають рекомендації для подальшого вдосконалення цього процесу [6]. У наступній роботі Гетьманчук А. і Фахурдінової М. *"Україна і стандарти НАТО: що зроблено за президентства Зеленського?"* аналізується досягнення України у впровадженні стандартів НАТО під час президентства Зеленського, включаючи ключові реформи в оборонному секторі [7-8].

Стаття *«Політика стандартизації Північноатлантичного Альянсу»* авторів Возняк С., Іващенко А., Пеньковський В. містить опис ролі стандартизації в підвищенні військової взаємодії країн-членів НАТО та її вплив на обороноздатність України [6].

Доповіді *"Military Assistance to Ukraine 2014-2021"* та *"Military assistance to Ukraine since the Russian invasion"* Клер Міллс аналізують військову допомогу, надану Україні від західних країн до і після російського вторгнення, підкреслюючи роль цієї підтримки у зміцненні обороноздатності України [97-98].

У статті *«Україна-НАТО: проблеми і перспективи партнерства»* Т.В. Мелещенко висвітлюються поточні виклики і можливості поглиблення співпраці між Україною та НАТО, акцентуючи на необхідності реформ для досягнення стандартів Альянсу [94].

У цьому дослідженні для аналізу та оцінки договірно-правової бази відносин між Україною та НАТО використовувалися офіційні нормативні документи, що регулюють відносини між суб'єктами, офіційний сайт НАТО та інші джерела.

У дослідженні важливу роль відіграють статті з Інтернет-джерел, які висвітлюють особливості співпраці між НАТО та Україною в різних сферах.

Лише узагальнення наукової літератури та критичний аналіз джерел дозволяє повно розкрити проблему розвитку сучасних російсько-німецьких відносин.

Отже, незважаючи на велику кількість публікацій з теми дослідження відносин між НАТО та Україною, необхідно провести комплексне дослідження для аналізу стану, проблем і перспектив співпраці між НАТО та Україною.

1.3. Основні методи дослідження міжнародної інтеграції

Для дослідження міжнародної інтеграції важливо визначити методологічні основи, оскільки метод відіграє ключову роль у виконанні пізнавальних завдань дослідження і визначає напрямок його розвитку. Метод включає сукупність операцій і прийомів, які використовуються для здійснення конкретної практичної та теоретичної діяльності, а також комплекс різних прийомів, що застосовуються в певній науці для всебічного пізнання її предмета [50].

У цьому дослідженні використовуються як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження. *Аналіз* – це метод пізнання, що дозволяє розділити об'єкти дослідження на складові частини, тоді як *синтез* об'єднує окремі частини чи риси предмета в єдине ціле [25]. Аналіз і синтез взаємопов'язані і представляють єдність протилежностей. Ці методи

допомогли охарактеризувати співробітництво між Україною та НАТО на різних етапах, враховуючи особливості співробітництва в економічній та військовій сферах та рівень політичного діалогу.

Спостереження – це спосіб безпосереднього вивчення предметів, що передбачає суб'єктивну фіксацію реальності [14]. Завдяки спостереженню (телевізійних новин, передач, соціальних мереж) вдалося зрозуміти особливості міжнародних відносин України та НАТО, вивчити та зафіксувати поведінку суб'єктів, що допомогло обґрунтувати і підтвердити дані, зібрані під час аналізу документів, а також виокремити найважливіші риси співробітництва між Україною та Північноатлантичним Альянсом.

Історичний метод дозволяє дослідити виникнення, розвиток і формування процесів та явищ у хронологічній послідовності для виявлення внутрішніх і зовнішніх зв'язків, закономірностей та суперечностей між країнами [14]. Він допомагає дізнатися про історію формування зв'язків між Україною та НАТО, проаналізувати історичні фактори двостороннього співробітництва, а також вивчити напрями і пріоритети зовнішньої політики України щодо НАТО та навпаки.

Метод ретроспективного аналізу дозволяє робити об'єктивні висновки з минулого та сучасного розвитку країни або міжнародної організації, краще розуміючи його закономірності [14]. Цей метод допоміг зрозуміти динаміку сучасних міжнародних процесів між Україною та НАТО та виявити тенденції їх подальшого розвитку.

Метод вивчення документів передбачає аналіз офіційних документів [14]. Оскільки дослідження неможливе без попереднього збору інформації, першим використовували метод вивчення документів. Він допоміг зібрати інформацію про відносини між Україною та НАТО та проаналізувати нормативно-правову базу, що регулює їх співпрацю в різних сферах. Цей метод дозволив визначити аспекти зовнішньополітичних стратегій, проаналізувати позиції країн на міжнародній арені та знайти точки перетину їх інтересів.

Порівняння – це процес виявлення схожостей і відмінностей між об'єктами та явищами, а також пошуку спільних рис [25]. Метод порівняння допоміг дослідити спільне та відмінне у зовнішній політиці України та НАТО, їх підходи до вирішення міжнародних проблем та взаємовідносини. Порівняння співпраці України та НАТО дозволило виявити особливості міжнародного співробітництва на різних етапах та у різних сферах, і зробити висновок про рівень співпраці до 2022 року та після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну в лютому 2022 року.

Статистичний метод використовується для узагальнення й аналізу масових явищ, що допомагає подолати випадковості. Він передбачає збір і обробку первинних статистичних даних відповідно до мети дослідження [14]. Цей метод дає змогу аналізувати динаміку історичного розвитку та обґрунтовувати висновки про сучасні відносини України та НАТО.

Івент-аналіз – це метод опрацювання публічної інформації, який дозволяє визначити та систематизувати дії в міжнародних відносинах [15]. Він базується на спостереженні за розвитком і інтенсивністю подій між Україною та НАТО, що дозволило визначити ключові події у двосторонніх відносинах і зрозуміти їх важливість. Івент-аналіз допоміг виділити інформацію про окремі події, що визначатимуть подальший розвиток політичних подій у відносинах між обома сторонами.

Метод прогнозування передбачає спеціальні наукові дослідження процесів, явищ та подій, що дозволяють на основі відомих фактів про минуле і теперішнє стану об'єкта дослідження отримати уявлення про його можливі майбутні стани [14]. Це дає змогу впливати на теперішній стан об'єкта та формувати його майбутнє.

При аналізі можливого розвитку відносин України та НАТО було використано *сценарій-есе*. Це тип сценарію, що дозволяє вільно викладати можливий розвиток подій у публіцистичному стилі без жорсткої структури. Він допомагає виявити внутрішні суперечності, зіткнення інтересів і показати

варіанти розвитку ситуації [48]. Метод прогнозування та сценаріїв допоміг розглянути можливі сценарії розвитку відносин між Україною та НАТО.

Отже, для дослідження міжнародної інтеграції застосовуються як загальнонаукові методи (аналіз і синтез), так і спеціальні методи (івент-аналіз, статистичний, прогностичний та ін.). Всі використані наукові методи тісно пов'язані між собою і дозволяють отримати достатньо інформації для всебічної характеристики сучасного співробітництва України та НАТО та перспектив його розвитку.

РОЗДІЛ 2. НАТО ЯК СИСТЕМА КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ

2.1. Історія створення організації

Заснування НАТО не було лише реакцією на загрозу з боку СРСР. Його створення мало три основні завдання: протидія експансії СРСР, запобігання відродженню націоналістичного мілітаризму в Європі через присутність Північної Америки та сприяння політичній інтеграції країн Європи [56].

Після Другої світової війни Європа була зруйнована, загинуло близько 36,5 мільйонів людей. Дві головні загрози для нових урядів післявоєнної Європи - агресивна політика СРСР та загроза реваншизму Німеччини - вимагали відповідного реагування лідерів Європи й Америки. У лютому 1948 року стався переворот у Чехословаччині, а СРСР організував блокаду Західного Берліна [83].

США відмовилися від політики ізоляціонізму, надаючи економічну підтримку через План Маршалла для стабілізації Західної Європи. Проте, європейські країни потребували нової архітектури безпеки. 4 березня 1948 року відбулася зустріч представників Бельгії, Великої Британії, Люксембургу, Нідерландів і Франції, що стало початком формування оборонного союзу. Підписання Брюссельського договору 17 березня 1948 року було важливим кроком до спільної оборони [125] [139]. Під час зустрічей міністрів оборони стало зрозуміло, що необхідна допомога від США для розширення оборонного союзу, що стало предметом пропозицій до Білого дому у 1948 році [84].

4 квітня 1949 року був підписаний Північноатлантичний договір [56]. Перший Генеральний секретар НАТО, лорд Ісмей, окреслив мету Альянсу: "Тримати росіян на відстані, американців всередині (Європи), а німців під контролем" [79]. Стаття 5 договору передбачає, що напад на одного члена буде розглядатися як напад на всіх, з відповіддю, включно з військовими діями. Стаття 3 заклала основу для військової співпраці, а стаття 2 – для невійськової [106].

У 1950 році президент США Гаррі Трумен затвердив план єдиної оборонної системи для регіону, що включав організацію військових структур і фінансування [20]. Створили Раду організації, Комітет оборони та підпорядкований Військовий комітет. Генерал Дуайт Ейзенхауер очолив об'єднані збройні сили НАТО в Європі [79].

Перша військова доктрина НАТО, "Щит і меч", спиралася на коаліційну оборону: сухопутні війська, тактична авіація та військово-морські сили ("щит") діяли до використання американських стратегічних бомбардувальників з ядерною зброєю ("меч"). Це закріпило провідну роль США в НАТО та вплинуло на розвиток стратегічних концепцій Альянсу [17].

У травні 1951 року НАТО реформувало своє керівництво, розпустивши Комітети оборони та економічного захисту, передавши їх функції новим структурам. У 1952 році до Альянсу приєдналися Греція і Туреччина, а в 1955 – Західна Німеччина [56]. Це закріпило роль НАТО в європейській безпеці та викликало створення Варшавського договору.

НАТО прийняло доктрину «Масової відплати», згідно з якою відповіддю на напад СРСР стане ядерна зброя. Суецька криза 1956 року показала відсутність політичних консультацій, що розділило членів Альянсу. Запуск радянського супутника того ж року також викликав занепокоєння [56].

Доповідь "Три мудреці" (міністри закордонних справ Італії, Норвегії та Канади) рекомендувала розвивати консультації та невійськове співробітництво в НАТО, що призвело до створення наукової програми. Процес консультацій став постійною практикою, що забезпечило високий рівень взаєморозуміння та врахування інтересів усіх членів Альянсу, з ухваленням рішень шляхом консенсусу [20].

Одночасно з цим, 1958 року почалася криза у відносинах Франція – НАТО, яка призвела до виходу Франції з інтегрованої структури військового командування в 1966 році. Проте Франція залишилася в Альянсі та продовжувала співпрацювати з союзниками у важливих аспектах [93].

Після Карибської кризи 1963 року стало зрозуміло, що глобальна ядерна війна не має переможця. Події 1970-1973 років, як-от угоди ФРН про нормалізацію відносин з країнами Сходу, угода про статус Західного Берліна, та переговори про обмеження ядерної зброї, зменшили напругу між блоками, не послабивши обороноздатність НАТО [73].

У середині 1970-х років політична обстановка змінилася через радянську інтервенцію в Афганістан, впровадження нових радянських ракет SS-20, розміщення американських ракет "Першинг-1А" в Європі та початок програми СОІ в США [141].

У 1984 році, під час загострення відносин зі Сходом, Західноєвропейський союз відновив діяльність. Вступ Іспанії до НАТО в 1982 році зміцнив позиції Альянсу в Європі [130]. Стратегія "гнучкого реагування" НАТО передбачала оборонні заходи для запобігання агресії, включаючи можливість першого використання ядерної зброї, про що заявив Генеральний секретар Пітер Карінгтон у грудні 1984 року [20].

З початком перебудови в СРСР та концепції "Європа — наш спільний дім" почалася політична відлига між НАТО і СРСР. У грудні 1987 року Горбачов і Рейган підписали договір про ліквідацію ракет середньої і малої дальності, що стало першим реальним знищенням сучасних ядерних озброєнь, ознаменувавши кінець холодної війни [20].

У 1989 році радянські війська вийшли з Афганістану, в Польщі прийшов до влади перший некомуністичний уряд, відбулися демократичні революції в Угорщині, НДР і Чехословаччині, а Берлінську стіну розібрали. Міністр закордонних справ СРСР Едуард Шеварднадзе відвідав штаб-квартиру НАТО в Брюсселі [20].

У 1990-1991 роках країни Східної Європи і союзні республіки СРСР перейшли до демократичних режимів, що призвело до єднання Німеччини, закінчення холодної війни, розпаду СРСР і Варшавського пакту [56].

Холодна війна характеризувалася безперервною боротьбою між Західним і Східним блоками, де створення НАТО стало "стратегічною

революцією". Прямого зіткнення між США та СРСР не було, конфлікти проходили у формі проксі-воєн, таких як Корейська і В'єтнамська. НАТО ефективно стримувало СРСР від відкритого конфлікту із Західним світом.

З розпадом Радянського Союзу в 1991 році НАТО залишилося без свого стратегічного противника, але актуальними залишилися два завдання: стримування войовничого націоналізму і забезпечення колективної безпеки для підтримки демократизації та інтеграції в Європі. Сенатор США Лугар зазначив, що НАТО повинно "адаптуватися або припинити існування" [111].

Після Лондонського саміту 1990 року розпочалася трансформація НАТО, спрямована на зменшення чисельності збройних сил, підвищення їх мобільності та співпрацю з колишніми сателітами СРСР. Ці ідеї відобразилися в новій стратегічній концепції, ухваленій на зустрічі в Римі у листопаді 1991 року [56].

У грудні 1991 року було створено Раду Північноатлантичного співробітництва, перейменовану на Раду євроатлантичного партнерства в 1997 році. У 1994 році Альянс заснував Середземноморський діалог з шістьма країнами: Єгиптом, Ізраїлем, Йорданією, Мавританією, Марокко та Тунісом. Алжир приєднався до діалогу у 2000 році [56].

Крах комунізму призвів до сплеску націоналізму та етнічного насильства на Балканах. Спочатку НАТО вагалось втрутитися в конфлікт у Югославії, який сприймався як громадянська війна. Згодом Альянс розглядав його як війну агресії та етнічних чисток, тому вирішив діяти. Спочатку НАТО підтримувало зусилля ООН, включаючи морське ембарго та авіаудари. У вересні 1995 року Альянс провів дев'ятиденну повітряну кампанію, що допомогла припинити конфлікт. У грудні 1995 року НАТО розгорнуло багатонаціональні сили з 60 000 солдатів для реалізації Дейтонської мирної угоди [56].

У 1998 році конфлікт у Косово призвів до втечі 300 000 косовських албанців. Після невдалих міжнародних зусиль НАТО провела 78-денні повітряні удари, щоб допомогти міжнародним миротворчим силам увійти в

Косово [80]. Втручання на Балканах трансформувало НАТО в більш динамічну організацію, яка застосовує силу разом з дипломатичними та гуманітарними зусиллями.

Югославський конфлікт та інші конфлікти показали, що вакуум влади після холодної війни призводив до нестабільності. НАТО створило програму «Партнерство заради миру» (ПЗМ) в 1994 році, щоб країни-партнери могли обмінюватися інформацією з НАТО і модернізувати свої збройні сили [56].

На Вашингтонському саміті 1999 року Польща, Чехія та Угорщина стали повноправними членами Альянсу [56]. Новий Стратегічний концепт 1999 року визнав нові ризики для євроатлантичної безпеки, включаючи тиск, етнічні конфлікти, економічну депресію, розпад політичного порядку та поширення зброї масового знищення [137].

Терористичні атаки 11 вересня 2001 року показали, що політичні кризи у віддалених країнах можуть мати жахливі наслідки вдома. Терористична група "Аль-Каїда" використовувала Афганістан як базу для атак, включаючи захоплення літаків для вбивства тисяч цивільних. Подальші атаки в Мадриді та Лондоні підтвердили, що радикальні екстремісти націлені на цивільне населення, що змусило НАТО до нової трансформації [111].

Восени 2001 року коаліція країн втрутилася в Афганістан з місією «Непохитна свобода» для знищення бази «Аль-Каїди». У грудні 2001 року Резолюція ООН 1386 дозволила розгортання Міжнародних сил безпеки (МСБД) в Кабулі для стабілізації країни. У 2003 році НАТО взяло на себе керівництво операцією, розширивши місію на весь Афганістан. Головна мета – підготовка афганських збройних сил для забезпечення безпеки країни [111].

НАТО продовжувало розширюватися і створювати нові партнерства. У 2002 році створено Раду НАТО – РФ для співпраці з Росією. У 2004 році запущено Стамбульську ініціативу співпраці з країнами Близького Сходу. Розширення НАТО включало прийняття Румунії, Болгарії, Словаччини, Словенії, Латвії, Естонії та Литви у 2004 році, а також Хорватії та Албанії у

2009 році [56]. Грузія та Україна також висловили намір приєднатися до НАТО, що викликало негативну реакцію Росії [3, 150].

На Лісабонському саміті 2010 року була прийнята нова Стратегічна концепція, яка недооцінювала ймовірність "конвенційної військової атаки проти території НАТО" [54]. Відчуття відносної безпеки в Європі та відсутність потужного військового супротивника призвели до скорочення військових витрат більшістю країн-членів [111]. Ця оцінка виявилася помилковою, і Альянсу довелося вжити заходів для коригування цієї тенденції та посилення своєї безпеки.

Анексія Криму Росією у 2014 році виявила непідготовленість НАТО до російської агресії, хоча Альянс і засудив ці дії, а Польща ініціювала зустрічі за статтею 4 [132]. На саміті в Уельсі 2014 року країни НАТО вперше офіційно зобов'язалися витратити 2% ВВП на оборону до 2024 року [135]. У лютому 2015 року НАТО створило новий "загін передового реагування" з 5000 військовослужбовців на базах в Естонії, Литві, Латвії, Польщі, Румунії та Болгарії [144].

НАТО не засудило чистки в Туреччині з 2016 року, але напруга зросла через дії Туреччини в Сирії, Лівії та суперечки з Кіпром [134]. У 2017 році Чорногорія стала 29-м членом НАТО [49], а в 2020 році Північна Македонія приєдналася до Альянсу як 30-й член після врегулювання суперечки з Грецією [109].

Вторгнення Росії в Україну у 2022 році призвело до того, що вісім країн НАТО – Естонія, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Болгарія, Чехія та Словаччина – застосували статтю 4 [63]. Північноатлантична рада засудила вторгнення [133], а вперше в історії були застосовані Сили реагування НАТО [74]. У березні лідери НАТО зібралися на надзвичайний саміт у Брюсселі, де погодили створення чотирьох додаткових бойових груп у Болгарії, Угорщині, Румунії та Словаччині [105]. Авіаносець USS Harry S. Truman і його ударна група були підпорядковані командуванню ВМС НАТО [149].

Після російського вторгнення підтримка членства в НАТО у Фінляндії та Швеції значно зросла. Опитування 30 березня 2022 року показало, що більшість громадян цих країн підтримують вступ до НАТО [75]. У квітні 2022 року обидві країни подали спільну заявку на членство [76], що провіщало найбільше розширення НАТО з 2004 року. У 2023 році Фінляндія стала повноправним членом НАТО [46], а Швеція приєдналася у 2024 році.

Отже, Організація Північноатлантичного договору (НАТО) була створена у відповідь на загрози, що виникли після Другої світової війни. Ідея створення військового альянсу виникла в умовах зростаючого напруження між західними демократичними країнами та Радянським Союзом, яке призвело до початку "холодної війни". Загалом, історичний розвиток НАТО можна розділити на наступні чотири періоди, кожен з яких має свої особливості діяльності.

2.2. Організаційна структура НАТО і форми співпраці з іншими країнами

НАТО має структуру, яка зберігає суверенітет та незалежність держав-членів, забезпечуючи їх ефективну роботу. Штаб-квартира НАТО в Брюсселі є політичним центром Альянсу, де розміщені національні делегації та представництва країн-партнерів. Головні політичні інституції НАТО включають Північноатлантичну раду, Комітет оборонного планування та Групу ядерного планування [10].

Північноатлантична рада, найвищий політичний орган, є форумом для консультацій з безпекових питань і приймає рішення на основі консенсусу. Її рішення відображають позицію урядів країн-членів. Технічну роботу Ради забезпечує Міжнародний секретаріат, який підтримує національні делегації та координує виконання рішень [20].

Генеральний секретар, обраний на чотири роки, є головою Ради, Комітету оборонного планування та Групи ядерного планування. Він організовує консультації, урегульовує спори та управляє Міжнародним секретаріатом, представляючи Альянс у міжнародних відносинах та ЗМІ. Йому допомагає заступник, який заміщує його у разі відсутності [20].

Комітет оборонного планування зосереджується на колективній обороні, а Група ядерного планування приймає політичні рішення у сфері ядерної політики [20].

Військове крило НАТО складається з Військового комітету, двох стратегічних командувань та військової командної структури. Військовий комітет, як найвищий військовий орган, надає рекомендації з військової політики, координує дії стратегічних командувань та розробляє стратегії. Голову Військового комітету обирають на трирічний термін, і він виконує керівні та представницькі функції. Верховний союзний командувач Європою (SACEUR) та Верховний союзний командувач Трансформацією (SACT) відповідають за військові справи Альянсу у своїх зонах відповідальності [21].

Структура військового командування НАТО включає два стратегічні командування: Верховне командування операціями (АСО) в Монсі, Бельгія, та Верховне командування трансформації (АСТ) у США. АСО відповідає за планування та виконання операцій, тоді як АСТ займається трансформацією військових можливостей НАТО [21].

Військова структура НАТО базується на ієрархічних стратегічних командуваннях з підпорядкованими командуваннями, що керують армією, військово-морськими та повітряними силами. Обидва стратегічні командування мають свої специфічні ролі та завдання, щоб уникнути дублювання зусиль. Вони співпрацюють у різних сферах, зокрема у плануванні оборони, розвідці та зв'язку, навчаннях та дослідженнях [21].

Стратегічні цілі Альянсу досягаються через використання Союзних Спільних Сил на стратегічному рівні з командуванням операцій під керівництвом SACEUR. Операційний рівень включає постійні та тимчасові

штаби для управління операціями. Трансформація військових можливостей НАТО орієнтована на впровадження нових концепцій і технологій для підготовки Альянсу до сучасних та майбутніх викликів [21].

Штаб-квартира SACT у Норфолку, Вірджинія, співпрацює з Об'єднаним командуванням сил США та координує процес трансформації НАТО через мережу центрів і організацій. Європейський спільний військовий центр у Ставангері, Норвегія, сприяє експериментам і розробці доктрин для підвищення сумісності НАТО. Дослідницький центр у Ла Спеції, Італія, підтримує підводні операційні та трансформаційні потреби Альянсу. Освітні заклади співпрацюють із Союзним командуванням трансформації для підтримки навчальних програм і розвитку нових концепцій [20].

НАТО не має власних військових сил, окрім тих, що надаються країнами-членами. Рішення про початок операції приймається Північноатлантичною радою, після чого країни-члени надають необхідні сили. Сумісність обладнання та процедур є критично важливою для спільних операцій, які тренуються та стандартизуються через багатонаціональні навчання. НАТО має спільні оборонні можливості, такі як флотилія літаків AWACS [20].

У сучасному безпековому середовищі важлива взаємодія між військовими та цивільними органами, особливо в постконфліктних миротворчих ситуаціях. Група СІМІС забезпечує експертизу для військових і цивільних інституцій. НАТО також надає особливу увагу резервним силам, координуючи їх підготовку через Національний комітет резервних сил [20].

У структурі НАТО діють різні установи та агентства, що спеціалізуються на технічних аспектах, координації спільних проєктів, процедур та стандартизації. Вони забезпечують ефективну координацію та виконання проєктів в межах Альянсу.

НАТО також співпрацює з країнами, що не є членами, через різні формати. Рада Євроатлантичного партнерства (РЄАП), створена у 1997 році, об'єднує 49 країн для діалогу та консультацій з питань політики та безпеки.

Постійну спільну раду НАТО – Росія (ПСР) створено у 1997 році для консультацій, а Раду Росія – НАТО (РНН) – у 2002 році для розвитку партнерства [21].

Комісія Україна – НАТО (КУН) є ключовим елементом співпраці між Україною та Альянсом з 1990-х років, а підписання "Хартії про особливе партнерство між Україною і НАТО" у 1997 році заклало основу для регулярних консультацій [21].

Середземноморський діалог, започаткований у 1994 році, сприяє регіональній безпеці та співпраці між країнами Середземномор'я. Після Мадридського саміту 1997 року створено Групу середземноморської співпраці (ГСС) для обміну поглядами з питань безпеки [21].

Отже, організаційна структура НАТО складається з двох основних частин: політичної та військової. Штаб-квартира в Брюсселі є місцем, де представники держав-членів приймають рішення на основі консенсусу, а також співпрацюють з країнами-партнерами для забезпечення миру та стабільності. Військова організація НАТО включає Військовий комітет, Міжнародний військовий штаб та командні структури: Операційне командування союзників (SACEUR) і Трансформаційне командування союзників (SACT). Для співпраці з країнами поза Альянсом НАТО започаткувало ініціативи, такі як Рада Євроатлантичного партнерства, Рада Росія – НАТО, Комісія Україна – НАТО та Середземноморський діалог.

2.3. Основні напрямки діяльності Північноатлантичного Альянсу

НАТО веде багатогранну діяльність з метою забезпечення колективної безпеки та обороноздатності своїх членів. У контексті зростаючих глобальних викликів та непередбачуваності міжнародної безпеки, НАТО стикається з необхідністю адаптації своєї діяльності та стратегічної візії майбутнього. Продовженням даної тези є нова стратегічна концепція, прийнята та затверджена на Мадридському саміті НАТО 29 червня 2022 року [39].

Стратегічні концепції НАТО є ключовими документами, які визначають довгострокову політику та основні стратегічні напрямки діяльності Північноатлантичного союзу. Ці документи виражають колективні засади, цілі та завдання, які Альянс ставить перед собою у військовій, політичній та безпековій сферах. Самі ж концепції розробляються та переглядаються з метою адаптації до змінюваних умов міжнародного середовища і загроз.

Перша Стратегічна концепція була прийнята в 1949 році після заснування НАТО і зосереджувалась на стримуванні потенційної радянської агресії. Холодна війна вимагала регулярних оновлень Стратегічних концепцій, які підкреслювали оборонний характер Альянсу і необхідність готовності до відсічі можливих нападів [106].

Концепція 1991 року змінила фокус з військового стримування на політичну інтеграцію, розбудову демократії та економічні зв'язки, а також початок партнерства з колишніми супротивниками [136].

Стратегічні концепції 1999 і 2010 років звертали більше уваги на нові загрози, такі як тероризм, кібератаки та нестабільність у різних регіонах світу, визначаючи нові форми військової та політичної взаємодії [137] [54].

Нова Стратегічна концепція 2022 відрізняється від попередніх за тим, що початково визначає, що "на євроатлантичному просторі нині панує відсутність миру" та що "важко недооцінювати ймовірність нападу, що може загрожувати суверенітету і територіальній цілісності держав-членів Альянсу" [39].

Розуміння майбутніх проблем та широких наслідків та їх попереднє виявлення забезпечує належний рівень стратегічної обізнаності, що є

критичним, оскільки забезпечення колективної безпеки НАТО стає складнішим, а політична єдність між членами Альянсу ускладнюється в умовах зростаючої конкуренції.

Значне збільшення рівня загроз, які вже існують в міжнародному безпечному середовищі, відзначається у новій Стратегічній концепції через аналіз публічних стратегічних документів НАТО. Хоча у документі згадується про "збереження тієї ж ієрархії загроз, яка була визначена у засекреченій Військовій стратегії 2019 року: перше місце займає Росія, друге - тероризм" [39].

Після Холодної війни НАТО змінило підхід до визначення загроз. У перших стратегічних концепціях після 1991 року уникали терміну "загроза", замість цього акцентуючи на "ризиках та викликах". Однак, з 1999 року згадки про "загрозу" у документах подвоїлися. Нова стратегічна концепція 2022 року визначає глобальні та взаємопов'язані загрози, такі як стратегічна конкуренція та нестабільність, а концепція стратегічної конкуренції показує, як конкуренти з подібними ресурсами та силами визначають стратегічну ситуацію [85].

У своїй діяльності стратегічні конкуренти Альянсу намагаються скористатися відкритістю, взаємозалежністю та цифровізацією суспільств країн-членів. Вони втручаються у демократичні процеси та інституції країн, застосовують гібридну тактику, маніпулюють інформацією, здійснюють кібератаки, маніпулюють енергоресурсами та економічним тиском, і намагаються поширити авторитарні моделі управління [85].

Серед стратегічних конкурентів в Концепції виділяються Росія, Іран, Північна Корея, Сирія та інші, які представляють пряму та потенційну загрозу з використанням радіологічної, хімічної, біологічної та ядерної зброї, а також кібератак та інших методів впливу [39].

Стратегічна конкуренція впливає на безпекове середовище НАТО через три основні тенденції: піднесення Китаю, технологічне прискорення та зміни клімату, а також два нещодавніх екзогенних "потрясіння": пандемію Covid-19 та війну Росії проти України. Ці події впливають на міжнародні відносини та

безпеку Альянсу, підсилюючи потребу у стримуванні та обороні. Російська агресія не обмежується Україною, але націлена на відкриті суспільства та ідею вільної Європи. Війна Росії проти України, гібридна з початку, підкреслила потребу у міжнародній реакції та захисті [39].

Українська нескорена і неймовірна оборона, нарешті, переконала міжнародну спільноту в тому, що Україна буде боротися до перемоги, а Росія не може бути партнером, сподіваючись, що вона поступово стане демократичною країною за західним зразком і поділить цінності НАТО. Деякі країни-члени НАТО завжди бачили реальну загрозу у відносинах з Росією і не припиняли розглядати її як потенційну загрозу, особливо після подій 2014 року [85].

Після закінчення холодної війни НАТО спробувало нейтралізувати загрозу від Росії через "діалог" та "особливе партнерство", використовуючи Основоположний акт НАТО - Росія від 1997 року [72]. Проте ці спроби виявилися марними, адже Росія продовжувала агресивну поведінку, що підштовхувало її до вимог від НАТО повернутися назад до 1997 року. Навіть тепер, коли НАТО визнало природу загрози від Росії, Основоположний акт НАТО - Росія не визнається дійсним, і Альянс може лише заявити, що не може розглядати Росію як партнера, проте готовий підтримувати відкриті канали зв'язку. Безпекове середовище також стикається з іншими викликами, такими як тероризм, який визначається як "найбільша пряма асиметрична загроза", але Альянс не спрямовує на нього такі самі реакції, які вимагає агресія Росії [85].

Стратегічна концепція НАТО визначає Китай як стратегічного конкурента, чий вплив кидає виклик інтересам, безпеці та цінностям Альянсу. Хоча самою концепцією прямо не використовується термін "загроза", ризики та виклики стають такими, коли переходять межу від потенційних до реальних. Об'єднання стратегічних конкурентів, таких як Китай та Росія, створює загрозу для міжнародного порядку та цінностей НАТО. Стратегія стримування стає ключовим елементом реакції Альянсу на цю загрозу, хоча

конкретні дії щодо цього не визначені. Концепція також висвітлює потребу у діалозі з Китаєм та захисті свободи судноплавства, а також визначає нові завдання для НАТО, такі як стримування та оборона, кризовий менеджмент та співпраця. Вона відображає зміни у стратегічному середовищі, спричинені діями Росії та Китаю, а також підкреслює роль США у ядерній політиці Альянсу та необхідність інтеграції та злагодженості можливостей для забезпечення колективної безпеки [39].

Розділ, присвячений запобіганню та управлінню кризами, підкреслює значення НАТО в цих сферах [39]. Проте, зміна акценту з криз та конфліктів за межами кордонів Альянсу на спільне прагнення до стабільності та розв'язання конфліктів свідчить про перехід від ефективного кризового менеджменту до акценту на передбаченні і запобіганні. Отже, недостатність терміну "проєктування стабільності", який раніше мав велике значення, свідчить про зміну у стратегічному підході.

Щодо кооперативної безпеки або безпеки через партнерство, які мали великі надії після завершення холодної війни, їх виконання не виправдало очікувань. У контексті конфлікту Росії з Україною стало очевидним, що партнерство та союзництво мають вирішальне значення для забезпечення незалежності та безпеки. Незважаючи на декларації про демократію, свободу і верховенство права, відносини з Росією, що порушує міжнародне право, залишаються складними.

У Стратегічній концепції 2022 ми спостерігаємо повторення відомих обіцянок, зокрема підтвердження декларації Бухарестського саміту 2008 року щодо членства Грузії та України в Альянсі, незважаючи на те, що Грузія зараз перебуває під російським впливом і не може вважатись демократичною за державним управлінням. Проте концепція не містить конкретних ідей щодо розвитку та використання існуючих партнерств, а також не вказує на будівництво нових. Не зазначається конкретні партнери, лише виражається загальна ідея про "партнерів, які поділяють цінності Альянсу і зацікавленість у забезпеченні правового міжнародного порядку". У посиланні на Індю-

Тихоокеанський регіон не йдеться про конкретні країни-партнери та не описується стратегічне бачення чи політику НАТО стосовно них [39].

Критики Стратегічної концепції зазначають деякі її слабкі сторони, такі як стислість тексту та відсутність конкретних дієвих інструментів, але це може бути прерогативою Військової стратегії, яка є секретним документом. Щоб забезпечити успішність, концепція повинна публічно визначити зобов'язання та гарантувати досягнення цих цілей. Однак успіх буде залежати від зусиль європейських членів НАТО у створенні сильного військового потенціалу та розуміння природи загроз [85].

Незважаючи на різноманітність фахових оцінок, деякі тези виявляються спільними. Концепція чітко визначає проти чого бореться НАТО, але залишається питання щодо майбутньої євроатлантичної архітектури безпеки. Нестабільність демократії всередині Альянсу та потреба уточнення середньо- та довгострокових цілей також зазнали критики.

Отже, НАТО має різноманітні напрямки діяльності, спрямовані на забезпечення колективної безпеки та обороноздатності своїх членів. Альянс працює над модернізацією збройних сил своїх членів та тренуванням їх для підвищення ефективності, захищає свої інформаційні мережі від кіберзагроз та кібершпигунства, співпрацює з іншими країнами та організаціями через програми партнерства та спільні заходи у сфері безпеки, бере участь у миротворчих місіях для відновлення стабільності у регіонах конфліктів, веде роботу з прогнозування та аналізу можливих загроз, розвиває стратегії та технології для запобігання конфліктів та реагування на них.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА НАТО В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

3.1. Політичний діалог України та НАТО в період війни

З початку встановлення офіційних відносин з НАТО в 1992 році, Україна виявила готовність до співпраці у зміцненні спільної безпеки та співробітництва [11]. Завдяки участі у рамковому договорі "Партнерство заради миру" у 1994 році [23] та підписанню "Хартії про особливе партнерство" на Мадридському саміті НАТО у 1997 році [47], відносини з Альянсом постійно зміцнювалися. З інтересом українського суспільства до приєднання до НАТО у 2000-х роках співпраця набула нового поштовху. Проте за уряду Віктора Януковича з 2010 року процес вступу був призупинений [24]. Незважаючи на це, співпраця продовжувалася на базі річних національних програм, включаючи спільні навчальні заходи та участь у миротворчих операціях [45]. Однак Україна все ж дотримувалася статусу «позаблокової» держави [36], аж поки це не призвело до втрати її територіальної цілісності.

У лютому 2014 року Росія розпочала військову агресію проти України, що призвело до анексії Криму. У березні-квітні того ж року розпочався активний етап політичного діалогу між Україною та НАТО, під час якого Україна звернулася до Альянсу з проханням про підтримку та допомогу в обороні своїх кордонів. Наступного місяця на саміті НАТО у Великобританії, основною темою обговорення стала ситуація в Україні, під час якої НАТО обіцяло підтримку країни та розглядало можливі шляхи допомоги. У червні-липні НАТО розпочало надання Україні військової допомоги та навчання для підвищення її обороноздатності, проводилися також зустрічі між українськими та військовими представниками НАТО [129].

29 серпня 2014 р. уряд України подав до парламенту законопроект про скасування позаблокового статусу держави та відновлення курсу на членство

в НАТО [26, 28]. Внаслідок цього у серпні-вересні 2015 р. Україна та НАТО уклали договори про співпрацю в області оборони та безпеки, а також НАТО засудило російську агресію та обіцяло підтримку України. У жовтні НАТО почало розгортання своїх військових з'єднань на сході Європи для посилення оборони в регіоні, а в листопаді Україна та НАТО оголосили про спільний план дій для забезпечення безпеки та стабільності в регіоні, підтверджуючи підтримку суверенітету та територіальної цілісності України. У грудні 2014 року НАТО підтвердило свою підтримку України на своєму саміті у Брюсселі, відзначивши важливість збереження її суверенітету та територіальної цілісності [129].

У січні-лютому 2015 року Україна та НАТО продовжували співпрацювати в області безпеки та оборони всупереч дійсній російській агресії. В березні-квітні 2015 року НАТО розширювало свою допомогу Україні, надаючи фінансову та гуманітарну допомогу, а також збільшуючи військову присутність в регіоні. У період з травня по грудень 2015 року продовжувався політичний діалог між Україною та НАТО, зосереджений на підтримці України та протидії російській агресії [129].

На початку 2016 року, у січні, Україна та НАТО підписали нові договори про співпрацю, підтверджуючи свої зобов'язання підтримувати мир та стабільність в регіоні [29].

У лютому 2017 року на саміті НАТО в Брюсселі підтверджувалася засуджування російської агресії та підтримка суверенітету і територіальної цілісності України. Обговорювалися нові заходи для підтримки України та посилення її обороноздатності. У травні 2017 року в Вашингтоні відбулася зустріч президента України Петра Порошенка з лідерами країн-членів НАТО, де обговорювалися нові можливості співпраці та підтримки України в оборонній сфері. У серпні 2017 року президент України Петро Порошенко заявив про намір подати заявку на членство в НАТО до кінця року, підкреслюючи важливість цього кроку для забезпечення безпеки України. У вересні 2017 року Україна подала офіційну заявку на членство в НАТО, що

підтверджувало стратегічну спрямованість країни на інтеграцію в євроатлантичну спільноту та підтримку її безпеки. На листопадовому саміті НАТО в Брюсселі обговорювалися питання підтримки України та можливість прийняття її до Альянсу, з підтвердженням підтримки України та обіцянкою продовження розвитку співпраці [129].

У квітні 2018 року у Варшаві відбулася зустріч міністрів оборони країн-членів НАТО, де активно обговорювалося питання забезпечення безпеки в регіоні Східного партнерства та підтримки України. У серпні 2018 року НАТО продовжила надавати Україні військову допомогу та навчання з метою підвищення її обороноздатності та зміцнення оборонної сфери [129].

Травень 2019 року приніс продовження підтримки України з боку НАТО та підтвердження готовності надати допомогу в разі необхідності. У листопаді 2019 року під час саміту НАТО в Лондоні активно обговорювалися питання безпеки в Європі, включаючи ситуацію на сході України, підтверджуючи підтримку України та готовність продовжувати надання допомоги в умовах загострення конфлікту з Росією [129].

12 червня 2020 року Північноатлантична рада визнала Україну партнером з розширеними можливостями [104]. У листопаді 2020 року на зустрічі міністрів оборони країн-членів НАТО обговорювалася підтримка України та необхідність продовження антиросійських санкцій.

Квітень 2021 року був відзначений масштабними військовими навчаннями в Україні з підтримки НАТО, спрямованими на підвищення бойової готовності та зміцнення оборони країни. У вересні 2021 року на зустрічі міністрів закордонних справ країн-членів НАТО обговорювалася ситуація на сході України та необхідність подальшої підтримки України у відповіді на російську агресію.

У лютому 2022 року Росія вторглася на територію України, спровокувавши повномасштабну війну, що викликало засудження з боку НАТО та його заяву про підтримку суверенітету та територіальної цілісності України. Протягом квітня та травня 2022 року Україна продовжувала

співпрацювати з НАТО у сфері оборони та отримувала підтримку від країн-членів Альянсу. У червні та вересні 2022 року Україна зверталася до НАТО з проханням про надання додаткової допомоги для забезпечення безпеки країни в умовах війни з Росією. У серпні 2022 року на саміті НАТО в Брюсселі обговорювалася підтримка України та розглядалися можливості посилення допомоги для країни в умовах війни.

30 вересня 2022 року Україна подала заявку на вступ до НАТО у пришвидшеному порядку [43], однак цей крок мав радше символічне значення.

У листопаді 2022 року під час зустрічі міністрів закордонних справ НАТО в Бухаресті обговорювалася подальша стратегія підтримки України у відповіді на російську агресію, заявляючи про намір посилити допомогу та підтримку у відновленні енергетичної інфраструктури та модернізації оборонного сектору України [131].

У 2023 році була започаткована Рада Україна – НАТО, яка замінила КУН, підкреслюючи зміцнення політичних зв'язків та інтеграцію України до Альянсу. У рамках Ради Україна засідає з усіма державами-членами на рівних засадах і може скликатися для проведення кризових консультацій. У липні 2023 року відбулося перше засідання Ради Україна-НАТО у рамках Вільнюського саміту, де Україна отримала можливість засідати з іншими державами-членами Альянсу на засадах рівності, обговорюючи стратегію співпраці у сферах безпеки, оборони та інших аспектах [51] [52]. У листопаді 2023 року проходить масштабне засідання Ради Україна-НАТО на рівні міністрів закордонних справ, де обговорюється подальша стратегія співпраці та підтримки України в умовах війни з Росією. Тоді ж члени Альянсу домовилися про розробку нових ініціатив НАТО з метою розширення виробничих можливостей українського оборонного комплексу та надання медичної допомоги пораненим українським військовим [120] [121] [2] [34].

У січні 2024 року Україна звернулася до НАТО із запитом на додаткову допомогу та підтримку під час війни з Росією після недавніх повітряних атак

[12]. Обговорюється подальша стратегія співпраці та підтримки, зокрема у відновленні енергетичної інфраструктури та модернізації оборонного сектору. У березні 2024 року Генеральний секретар НАТО Є. Столтенберг на Всесвітньому економічному форумі в Давосі підкреслює важливість підтримки України як інвестиції в безпеку Альянсу [5]. Також у березні президент України В. Зеленський зустрічається з Генсеком НАТО для обговорення подальшої стратегії співпраці та підтримки, наголошуючи на необхідності прийняття рішень, що сприятимуть членству України в Альянсі [42]. У квітні 2024 року Україна продовжує активно звертатися до НАТО із проханням про підтримку та посилення оборонної допомоги в умовах нинішньої російської агресії, на що у відповідь НАТО проводить додаткові консультації щодо підтримки України в умовах війни, обговорюючи можливість надання військової, гуманітарної та економічної допомоги.

Отже, Україна та НАТО активно співпрацюють через Раду Україна-НАТО та Парламентську Асамблею НАТО. З лютого 2014 р. і дотепер спостерігається послідовна підтримка України з боку НАТО у контексті російської агресії. Реакція Альянсу включала осуд агресії, розгортання військових з'єднань, підписання договорів та надання військової, економічної та гуманітарної допомоги. НАТО продовжує засуджувати агресію та розглядає можливість підтримки військового конфлікту та відновлення енергетичної інфраструктури. Вступ України до НАТО розглядається в контексті майбутнього Альянсу, проте на даний момент неможливий.

3.2. Особливості запровадження стандартів Північноатлантичного Альянсу в Україні

Стандартизація та взаємосумісність армій держав-членів НАТО є критично важливими для безпеки Альянсу. Цей процес включає розробку процедур, проектів та термінології, щоб досягти взаємосумісності між союзниками або запропонувати корисні практики для багатонаціонального співробітництва. Хоча стандартизація не гарантує членства в НАТО, понад 70 країн, зокрема Україна, виявили до неї інтерес. В Україні впровадження стандартів НАТО здійснюється в рамках ініціативи «Партнерство заради миру» і є важливим елементом реформування сектору безпеки та оборони, що підвищує боєздатність країни. Підтримка впровадження стандартів надається через Трестовий фонд НАТО та Річні національні програми під егідою Комісії Україна — НАТО [4].

На даний момент, Україна впровадила більше стандартів НАТО, ніж деякі члени Альянсу, але залишається проблема розрізнення між власне стандартами НАТО і нормами, принципами та практиками Альянсу. Це ускладнює оцінку процесу впровадження. Причини плутанини включають недостатнє розуміння політики стандартизації НАТО та зручність у комунікації. В Україні «стандарти НАТО» часто використовуються як політична метафора для опису відносин з Альянсом і намірів інтеграції. Через це представники Міністерства оборони змушені уточнювати термін «стандарти НАТО в їх класичному розумінні». Відповідний закон України визначає «стандарт НАТО» як «стандарт, розроблений, прийнятий та опублікований Організацією Північноатлантичного договору» [28].

Представники НАТО вказують, що термін "стандарти НАТО", хоч і широко використовується в українських медіа та офіційних документах, не є повністю коректним і радять уникати його в офіційних документах. Термін "стандарти НАТО" використовується у риторичі Альянсу вкрай рідко, в основному для позначення військової взаємосумісності [81]. У "класичному"

розумінні під стандартами НАТО розуміють нормативні документи зі стандартизації, що поділяються на дві основні групи: союзні стандарти (А...Р) та стандарти окремих держав-членів НАТО, які встановлюють сам стандарт для застосування органами військового управління країн-учасниць. Також існують угоди зі стандартизації (STANAG) та рекомендації зі стандартизації (STANREC), які підтверджують згоду держав на впровадження певних стандартів для досягнення взаємосумісності, при цьому одна угода може охоплювати кілька стандартів, тому їх загальна кількість становить близько 2000, а угод — близько 1200 [89].

Україна має деяке нерозуміння щодо сфер застосування стандартів НАТО. Часто стандарти НАТО українськими офіційними документами та в публічному дискурсі вбачаються переважно як матеріальні, зокрема, як забезпечення військовослужбовців. Проте стандартизація Альянсу включає розробку процедур, проектів і термінології для досягнення взаємосумісності між союзниками та як рекомендацію корисних практик для багатонаціонального співробітництва. Україна в рамках ініціативи "Партнерство заради миру" запроваджує стандарти НАТО як важливий елемент реформування сектору безпеки та оборони, що підвищує боєздатність країни. Підтримка впровадження стандартів надається через Трастовий фонд НАТО та Річні національні програми під егідою Комісії Україна — НАТО. Президент України, звертаючись до стандартів НАТО, зазвичай акцентує увагу саме на матеріальному забезпеченні військових, що відображає його "людиноцентричний" підхід у політиці. Технічні стандарти, які стосуються забезпечення збройних сил технікою, озброєнням та іншими ресурсами, становлять близько половини від усіх стандартів. Оперативні стандарти, що регулюють планування та проведення військових операцій та навчань, складають ще 47%, тоді як адміністративні стандарти, пов'язані з управлінням фінансами та іншими аспектами, становлять лише 1% [8].

На запитання про основні виклики для впровадження стандартів НАТО в Україні в Міністерстві оборони відповідають: «війна, незнання мов,

необхідність значних капіталовкладень в ОПК». Однак, існують також інші перешкоди. Часто виникає плутанина у термінах, де «стандарт» використовується неправильно. Недостатня кількість фахівців із належним рівнем мовної підготовки уповільнює процес, оскільки погане знання англійської мови серед службовців збільшує час на впровадження стандартів НАТО. Нераціональне використання людських ресурсів, відсутність змін у професійній культурі та необхідність значних капіталовкладень для переоснащення підприємств і підготовки військовослужбовців також є значними викликами. Для успішного впровадження стандартів НАТО в Україні необхідно подолати мовні бар'єри, раціоналізувати використання людських ресурсів, чітко визначити термінологію та вирішити питання фінансування [7].

Формально процес досягнення взаємосумісності з НАТО розпочався з приєднанням України до Партнерства заради миру у 1995 році, а перші угоди зі стандартизації були впроваджені у 2004 році. Однак їх кількість була незначною, і значний прорив у впровадженні стандартів відбувся з 2014 року через збройну агресію Росії, закріплення необхідності впровадження стандартів у низці важливих документів та появу чіткого переліку стандартів у рамках Цілей партнерства Україна-НАТО [7].

Після анексії Криму Росією та початку конфлікту на Донбасі Україна посилила співпрацю з НАТО, що знайшло відображення в Ініціативі з розвитку взаємосумісності з операційними партнерами, започаткованій на Уельському саміті. У період з 2014 по 2019 роки Україна активно впроваджувала стандарти НАТО в рамках ініціативи «Партнерство заради миру» через різні програми та проекти, включаючи реформування сектору безпеки та оборони. Ці стандарти були включені в план реформування Збройних сил України, що передбачало зміцнення демократичного та цивільного контролю над збройними силами, а також підвищення їхньої оперативно-технічної сумісності зі збройними силами НАТО та країн-

партнерів. На момент початку президентства Володимира Зеленського у 2019 році Україна вже впровадила 196 стандартів та керівних документів НАТО [6].

У червні 2019 року Верховна Рада прийняла закон, який відокремив військові стандарти від національних і чітко визначив такі терміни, як «військова стандартизація», «військовий стандарт», «стандарт НАТО» тощо. Відповідальність за нормативно-правове регулювання у сфері військової стандартизації була покладена на Міністерство оборони [28].

На початку 2020 року в Україні була створена законодавча база для впровадження стандартів НАТО. Міністерство оборони розробило ключові документи: «Положення про військову стандартизацію» та «Порядок розроблення, прийняття, внесення змін, скасування, відновлення дії, оприлюднення, впровадження та застосування військових стандартів». Незважаючи на деякі незначні суперечності, ці документи є позитивним кроком, оскільки вони систематизують і визначають механізм впровадження військових стандартів та розподіл відповідальності між суб'єктами стандартизації. Управління стандартизації, кодифікації та каталогізації Міністерства оборони тепер виконує функції органу військової стандартизації, координуючи всі відповідні роботи та реалізуючи політику в цій сфері [31].

Також позитивною зміною стало те, що звітування щодо впровадження стандартів НАТО стало публічним. На сайті Міністерства оборони створено відповідний розділ, де щопівроку оприлюднюється інформація про стан впровадження стандартів Альянсу в Україні. Ведуться роботи зі створення офіційного сайту органу військової стандартизації, де буде оприлюднюватися звіт про виконання Програми робіт з військової стандартизації (документ, що встановлює роботи на три роки для розробки військових стандартів та впровадження стандартів НАТО) і щорічний план перевірки військових стандартів. Орган військової стандартизації також веде фонд військових стандартів, надаючи інформаційні послуги, зокрема, розповсюджуючи стандарти та надаючи інформацію про їх чинність чи скасування [31].

Серед інших заходів, виконаних за 2019-2021 роки в процесі впровадження стандартів та керівних документів НАТО, можна виділити: часткове виконання Річних національних програм (РНП) під егідою Комісії Україна-НАТО за 2019 і 2020 роки, розробку РНП на 2021 рік, затвердження Програми Міністерства оборони України з військової стандартизації на 2021-2023 роки, а також створення актуалізованої Матриці розподілу відповідальності за співробітництво з НАТО у сфері стандартизації. Також, варто відзначити прогрес у переведенні Генерального штабу та органів військового управління оперативної ланки на J-структуру, оборонне планування за зразком НАТО, реформування сержантського корпусу ЗСУ за стандартами НАТО (включаючи реформування структури сержантських посад, вдосконалення системи грошового забезпечення, вирішення питань забезпечення житлом) тощо [18].

Станом на січень 2021 року Україна впровадила 292 стандарти та керівні документи НАТО шляхом розробки 317 національних документів (205 оперативних, 86 матеріальних, 26 адміністративних). Це становить приблизно 19% угод зі стандартизації НАТО. Для порівняння, на початок 2021 року Чорногорія реалізувала близько 22% таких угод, Албанія — 29%, а Північна Македонія ще не досягла 1%. Серед держав-партнерів НАТО Австрія мала показник 14%. Ці дані свідчать про значний прогрес України у впровадженні стандартів НАТО, навіть не будучи членом Альянсу. Загалом, до повномасштабної війни в Міністерстві оборони та Збройних Силах України було впроваджено близько 300 стандартів і документів НАТО [8].

Після повномасштабного російського вторгнення у 2022 році процес впровадження стандартів НАТО не зупинився. У 2023 році Україна запровадила 134 стандарти НАТО, зокрема, стандарти щодо управління військами та експлуатації озброєння. Майже завершено розробку національних стандартів системи керування життєвим циклом озброєння та військової техніки на основі стандартів НАТО. Станом на початок 2024 року

в секторі безпеки і оборони України було впроваджено 309 стандартів НАТО, що більше, ніж у деяких нових членів Альянсу [44].

У першому кварталі 2024 року в Міністерстві оборони України, ЗСУ та інших складових сектору безпеки і оборони було прийнято нові 54 військові стандарти. Заступник Міністра оборони України, генерал-лейтенант Іван Гаврилюк, повідомив, що майже десять із цих стандартів є стандартами НАТО, включаючи стандарти щодо експлуатації озброєння, безпеки зберігання боєприпасів, управління військами, комунікаційних та інформаційних систем, а також інженерного, авіаційного та медичного забезпечення. З 54 прийнятих стандартів, 8 були передбачені Цілями партнерства Україна — НАТО. Крім того, Міністерство оборони розробило та прийняло два національні стандарти системи керування життєвим циклом озброєння та військової техніки. Україна планує до 2025 року впровадити 219 стандартів НАТО, з яких вже реалізовано 190. До кінця 2024 року планується прийняти ще близько 40 стандартів [19]. Загалом, на січень 2024 року в Північноатлантичному альянсі діяло 1135 стандартів, які постійно переглядаються та змінюються [89].

Отже, євроатлантична інтеграція залишається ключовим пріоритетом зовнішньої політики України поряд з європейською, а процес впровадження стандартів НАТО є безперервним. Незважаючи на повномасштабну війну, що триває, Україна продовжує активно адаптуватися до стандартів НАТО, зберігаючи високі темпи впровадження. Публічний моніторинг та обговорення прогресу у цьому процесі є ключовими для забезпечення прозорості та ефективності. За умови збереження нинішньої динаміки, Україна може досягти значної взаємосумісності зі збройними силами держав-членів НАТО у найближчі десятиліття.

3.3. Допомога країн НАТО Україні у протистоянні збройній агресії Росії

Зв'язки у сфері оборони та безпеки між Україною, членами НАТО та іншими союзниками та партнерами розпочалися невдовзі після здобуття Україною незалежності у 1991 році, а внаслідок анексії Криму Росією у 2014 році відчутно посилювалися. Ця допомога, однак, була в основному у формі навчання українського війська за програмами, що велися НАТО, та двосторонніми програмами, такими як Операція "Орбітал" Великої Британії, а також через двосторонню програму надання нескортального обладнання.

У 2018 році США стали першим союзником України, який надав важливу оборонну летальну зброю, коли адміністрація Трампа схвалила постачання Україні протитанкових ракет Javelin [96]. Накопичення російських військових сил у Криму та на східному кордоні України протягом 2021 року та на початку 2022 року змусило західні країни збільшити підтримку країни. Вперше кілька країн, включаючи Велику Британію та країни Балтики, почали постачати Україні оборонну летальну зброю.

Переважно двосторонній характер військової допомоги Україні продовжився після вторгнення Росії в країну. Міжнародні зусилля координуються через Українську оборонну контактну групу та Міжнародний центр координації донорів.

НАТО підтримувало союзників, які надавали допомогу, допомагало координувати зусилля та сприяло доставці гуманітарної та нескортальної допомоги до країни. Однак НАТО не володіє власними військовими активами (за винятком декількох літаків раннього попередження [102]) і чітко заявляло, що як оборонний альянс, двостороння оборонна допомога союзниками НАТО є більш відповідним напрямком дій. Оскільки Україна не є членом НАТО, війська НАТО не будуть розгорнуті на місці, і союзники НАТО відкинули ідею введення зони заборони польотів, оскільки це могло б призвести до прямого конфлікту з Росією.

У міру розвитку конфлікту в Україні змінювались і типи надаваної зброї. Існували побоювання, що постачання все більш складної зброї могло ескалювати конфлікт. Пріоритетом залишається протиповітряна оборона та постачання боєприпасів. Затримки у забезпеченні продовження військової допомоги США [90], на думку НАТО, вплинули на здатність України обороняти свої позиції, і відтак російські сили здобули тактичні успіхи на сході України [126]. Залишаються занепокоєння щодо потенційного російського літнього наступу [87].

Союзники також все більше зверталися до практичного впровадження довгострокових гарантій безпеки [99], які були обіцяні Україні у липні 2023 року. Продовжене надання сучасного обладнання, розвиток довгострокових можливостей і зміцнення оборонної промислової бази України як засобу досягнення більшої самодостатності у виробництві зброї, перебувають в центрі цих планів. Велика Британія, США та Польща взяли на себе провідну роль у координації міжнародної військової допомоги Україні [101].

У квітні 2022 року Велика Британія разом із партнерськими країнами створила Міжнародний центр координації донорів (IDCC) [67] у Штутгарті, штаб-квартирі Європейського командування США, щоб "забезпечити максимально координовану та ефективну військову допомогу міжнародній спільноті України" [101]. Роль IDCC, до складу якого входять понад сто військових з 30 країн, полягає у прийманні запитів України на озброєння, координації відповідей союзників та забезпеченні доставки обладнання в Україну.

З кінця квітня 2022 року координація військової допомоги через IDCC підтримується створенням Української оборонної контактної групи під керівництвом США, яка тепер є основним форумом для обговорення. Група збирається майже щомісяця, щоб обговорювати змінні військові потреби України та найкращі способи відповіді. Двадцять перше, останнє засідання групи відбулося 26 квітня 2024 року [128] за участю понад 50 країн. Через Контактну групу союзники колективно виділили більше ніж 95 мільярдів

доларів на військову допомогу Україні [98]. І поки союзники ведуть переговори з українськими посадовцями щодо потенційних систем озброєння та майбутніх вимог, було чітко зазначено, що цей процес керується вимогами та пріоритетами українського уряду [127]. Таким чином, Контактна група часто ставала фокусом дебатів щодо надання конкретних можливостей, таких як танки [152], бойові літаки [116] та ракети дальньої дії [62], які український уряд вважає потенційно переломними.

Надалі, у відповідності до Спільної декларації країн Великої сімки щодо гарантій безпеки [99], встановлених у липні 2023 року, забезпечення довгострокової безпеки України стає все більш важливим завданням групи. З цією метою було створено декілька коаліцій можливостей у повітряному, сухопутному та морському просторах, серед яких протиповітряна оборона є пріоритетом [70].

Разом з Міжнародним центром координації донорів та Контактною групою у квітні 2022 року кілька союзників, на чолі з Великою Британією, створили Міжнародний фонд для України (IFU) [100], щоб координувати купівлю та транспортування військового обладнання в Україну з третіх країн та/або промисловості [110].

Серед домовленостей, досягнутих на міжнародній донорській конференції у Копенгагені у серпні 2022 року [64], було розширення IFU з метою фінансування швидкої купівлі військового обладнання для України, підтримки України у процесі закупівель та сприяння навчанню. Довгострокова мета полягає в тому, щоб сприяти відмові від донатів від окремих країн з їхніх власних запасів на користь прямих покупок у оборонній промисловості [108].

На сьогодні Велика Британія, Швеція, Норвегія, Нідерланди, Данія, Литва, Ісландія, Австралія та Нова Зеландія внесли до IFU понад 900 мільйонів фунтів стерлінгів. IFU фінансує термінове забезпечення потреб, включаючи боєприпаси, дрони, системи протиповітряної оборони, морські можливості, електронну війну, підтримку маневрів та обладнання для розмінування [100].

Конкретно Велика Британія зобов'язалася надати Україні підтримку на суму 12,5 мільярда фунтів з лютого 2022 року [66], з яких 7,6 мільярда фунтів призначено для військової допомоги. Це включає 3 мільярди фунтів на військову допомогу у 2024/25 фінансових роках [114].

Загалом, військова допомога збройним силам України надається Великою Британією безоплатно. Обладнання або донується з існуючих запасів оборони Великої Британії, швидко закуповується у вітчизняній та зарубіжній оборонній промисловості або купується з надлишкових запасів іноземних урядів. Таке придбання фінансується безпосередньо або координується через такі механізми, як Міжнародний фонд для України, до якого Велика Британія зобов'язалася надати кошти [95].

Велика Британія надала летальну зброю, включаючи протитанкові ракети, артилерійські гармати, системи протиповітряної оборони, броньовані бойові машини, боєприпаси проти споруд, а також три реактивні системи залпового вогню M270 далекого радіусу дії. У січні 2023 року Велика Британія оголосила про значне збільшення бойової підтримки, включаючи надання 14 основних бойових танків Challenger II. У травні 2023 року уряд оголосив, що надасть Україні ракети Storm Shadow [146], які є засобом точного удару на далекі відстані, та дрони далекого радіусу дії [115]. Велика Британія стала першою країною, яка надала Україні ракети з достатньою дальністю для ураження цілей по всій країні.

Велика Британія також надала 500 мільйонів фунтів Міжнародному фонду для України [100], який досі забезпечив системи протиповітряної оборони та обладнання для розмінування [100], і спільно очолює дві Коаліції можливостей, які мають на меті забезпечити Україні довгострокові можливості у сфері дронів [148] та морської безпеки [65]. Велика Британія також приєдналася до ІТ-коаліції, яку очолюють Люксембург та Естонія [88].

Також було надано понад 200 000 одиниць не смертельної допомоги, включаючи безпілотні літальні апарати, бронежилети, шоломи, прилади нічного бачення, обладнання для виявлення мін, медичне обладнання та

зимовий одяг. У листопаді 2022 року Міністерство оборони підтвердило, що перший з трьох списаних вертольотів Sea King для пошуку та рятування також було доставлено в Україну [147].

Велика Британія створила довгострокову навчальну програму для Збройних Сил України (Операція Інтерфлекс). Початкова мета навчання 30 000 нових та діючих українських солдатів до кінця 2023 року була досягнута у листопаді 2023 року. Тепер планується навчити ще 10 000 до середини 2024 року [143]. У навчальній програмі беруть участь Нідерланди, Канада, Швеція, Фінляндія, Норвегія, Данія, Литва, Нова Зеландія, Австралія, Румунія, Косово та Естонія.

12 січня 2024 року Великобританія стала першою країною, яка офіційно уклала довгострокову угоду про співробітництво в галузі безпеки з Україною [55].

Однак найбільшим постачальником військової допомоги Україні є США. Станом на 26 квітня 2024 року загальний обсяг військової допомоги, наданої США з початку адміністрації Байдена у січні 2021 року, становить 50,9 мільярда доларів. З цієї суми 50,2 мільярда доларів було надано з лютого 2022 року [68]. Допомога надається через Ініціативу забезпечення безпеки України (USAI), яка дозволяє США закуповувати можливості від промисловості або партнерів, або через Президентську правомочність на зниження, яка дозволяє Міністерству оборони терміново надавати можливості з власних військових запасів, які потім замінюються [78].

Останні рівні фінансування відображають два нових значних пакети допомоги, оголошені адміністрацією США після того, як Конгрес схвалив пакет фінансування на 60,8 мільярда доларів для України наприкінці квітня 2024 року після кількох місяців затримки [123]. Міністерство оборони заявило, що останні пакети підтримки, вартістю приблизно 7 мільярдів доларів, будуть "посилити постачання боєприпасів, зброї та обладнання для підтримки України у захисті її передових ліній, захисту її міст та протидії продовженню атак Росії" [60].

У квітні 2024 року Міністерство оборони США окреслило обладнання, яке було поставлено або зобов'язались поставити [59], включаючи системи протиповітряної оборони, вогневі можливості, протитанкові засоби, наземні маневри, вертольоти, безпілотні літальні апарати та морські можливості [69]. Серед більш відомих — передові системи національних зенітно-ракетних комплексів (NASAMS), система протиповітряної оборони Patriot, високомобільні артилерійські ракетні системи (HIMARS) та танки M1A1 Abrams [82].

Радник з національної безпеки, Джейк Салліван, сказав, що далекобійні ракети ATACMs є "хорошою здатністю на цьому етапі конфлікту для України" та адекватною відповіддю на готовність Росії "приймати далекобійні ракети з інших країн, зокрема з Північної Кореї", і використовувати їх в Україні. Однак він попередив, що не варто сприймати цю можливість як "чарівну кулю" і що "суміш можливостей, які об'єднуються з мужністю та вмінням українських бійців, зробить різницю в цьому конфлікті" [118].

США також беруть участь у Коаліції можливостей Повітряних Сил, хоча не зобов'язались надавати літаки F-16. Також вони спільно з Францією очолюють нову коаліцію з артилерії [123; 117].

Що стосується самого Альянсу – військова підтримка НАТО Україні до російського вторгнення надавалася головним чином через Комплексну програму допомоги (САР), яка була узгоджена у 2016 році [97].

На саміті глав держав і урядів у Мадриді наприкінці червня 2022 року союзники НАТО домовились про новий пакет допомоги Україні, який передбачатиме довгострокову та сталу підтримку. Однією з довгострокових цілей альянсу була допомога Україні у переході від радянської епохи обладнання до обладнання, що відповідає стандартам НАТО. Згідно з Декларацією Мадридського саміту, пакет допоможе "прискорити постачання не смертельного оборонного обладнання, покращити кібероборону та стійкість України, а також підтримати модернізацію її оборонного сектору в її переході до зміцнення довгострокової взаємосумісності" [91].

Після зустрічі міністрів закордонних справ НАТО 5 квітня 2023 року Генеральний секретар НАТО сказав, що САР буде розвинуто у нову стратегічну багаторічну програму допомоги, яка *"допоможе Україні на її шляху до євроатлантичної інтеграції"* [103]. Цю програму було узгоджено на саміті у Вільнюсі у липні 2023 року [151].

На тлі занепокоєнь щодо майбутньої підтримки України з боку США, на початку квітня 2024 року Генеральний секретар НАТО запропонував створити п'ятирічний оборонний фонд НАТО для України на суму 100 мільярдів євро, щоб зробити військову підтримку більш передбачуваною, і поступово перейняти керівництво від США у Групі з контактів щодо оборони України, яка координує зусилля з допомоги [142].

Після зустрічі міністрів закордонних справ НАТО у квітні Генеральний секретар Столтенберг на прес-конференції повідомив, що союзники *"домовились про продовження планування більш значної ролі НАТО у координації необхідної безпекової допомоги та навчання для України"* і що ця робота *"продовжиться в наступні тижні"* [119]. Конкретні пропозиції можуть бути представлені на саміті НАТО у Вашингтоні у липні 2024 року [142].

Отже, країни НАТО надають значну допомогу Україні у протистоянні збройній агресії Росії, яка почалася в 2014 р. і значно посилилася з повномасштабним вторгненням у 2022 р. Ця допомога включає військову підтримку, таку як постачання озброєння, боєприпасів, техніки та навчання українських військових, економічну та гуманітарну допомогу.

3.4. Сценарії вступу України до НАТО

Після анексії Росією окупованих українських територій, президент України Володимир Зеленський оголосив про подачу заявки на прискорений вступ до НАТО. З моменту подання заявки де-юре у вересні 2022 року минуло

майже два роки. Експерти оцінюють шанси України приєднатися до Альянсу, але наголошують на складнощах, пов'язаних зі станом війни з Росією. Незважаючи на підтримку політики "відкритих дверей" НАТО, багато країн побоюються ескалації конфлікту з Росією. Хоча Україна технічно готова до вступу, питання статті 5 про спільну оборону та часткова окупація її території залишаються перешкодами.

Одна з основних перешкод для вступу України до НАТО полягає в тому, що Росія продовжує обстрілювати українські території ракетами, дронами та артилерією. Політолог Ігор Рейтерович припускає, що гіпотетично ратифікація договору про натовську "парасольку безпеки" змусить Росію припинити атаки, проте це твердження викликає сумніви. Імовірно, російські атаки на нові території Альянсу не припиняться, а стануть для Путіна способом уникнути прямого зіткнення з НАТО, оскільки жоден з лідерів Альянсу не бажає вступати у відкриту війну з Росією. Якщо оголосити частину України "територією НАТО" під час активних бойових дій, це призведе до постачання зброї, але не до реального захисту, що підірве основи системи колективної безпеки НАТО. Ця ситуація викличе питання у інших членів НАТО, таких як країни Балтії, щодо їхнього захисту в разі агресії. У Вашингтоні, Берліні та Парижі усвідомлюють цю небезпеку, тому перспектива навіть часткового вступу України до Альянсу є малоімовірною [27; 38; 53].

Однак, навіть за таких обставин в інформаційному просторі час від часу з'являються статті про можливий вступ України до НАТО чи інакший розвиток відносин між ними.

На міжнародній конференції «Виклики для України та майбутнє Російської імперії» у серпні 2023 року експосол України в США Валерій Чалий представив кілька можливих сценаріїв завершення війни в Україні [22].

За песимістичним сценарієм, членство України в НАТО не розглядається, а «гаряча» фаза війни з Росією переходить у стан замороженого конфлікту. У цьому випадку Україна отримує підтримку, але зберігає зв'язки

з Росією через ядерну загрозу. Ресурси України залишаються недостатніми, а питання членства в НАТО може стати предметом торгу з Росією. Конфлікт вирішується через компроміс, проте конкретні шляхи його вирішення залишаються невизначеними.

Другий сценарій передбачає очікування фрагментації Росії або зміни путінського режиму. В цьому випадку Україна також не стає членом НАТО, але отримує запевнення безпеки та допомогу зброєю, хоча і не в повному обсязі. Реалізується стратегія стримування, яка принесла результати у період холодної війни, але Україна не має стільки часу. Цей сценарій завершується тим, що Україну не запрошують до членства в НАТО, а вся увага зосереджується на запевненнях безпеки.

Оптимістичний сценарій передбачає запрошення України до членства в НАТО, що, хоча і не є повним членством, стає потужним сигналом для Росії. Важливими умовами для реалізації цього сценарію є успіхи України на фронті, включаючи вихід до моря та досягнення вогневого контролю над Кримом, а також надання Україні літаків та далекобійних ракет. У цьому випадку асиметрія з Росією долається не кількістю мобілізованих людей, а за рахунок технологічних поставок за моделлю ленд-лізу. Економічні санкції спрямовані на ізоляцію Росії, включаючи виключення її з «Великої двадцятки». Це сценарій політичної та рішучої дії, коли НАТО та США розуміють своє призначення не лише у захисті територій, але й у стримуванні агресора..

Чалий підкреслив, що Україні необхідно зробити війну спільною проблемою для всього світу та зруйнувати сценарій стримування конфлікту. Конференція, на якій були представлені ці сценарії, обговорювала моделі розвитку України на найближчий рік та десятиліття [22].

Наступним, у листопаді 2023 року, своє бачення розвитку відносин НАТО – Україна виголосив Анатолій Амелін, співзасновник та директор економічних програм Ukrainian Institute for the Future. Він розглянув можливі сценарії майбутнього розвитку ситуації навколо України, які можуть бути узагальнені на основі двох основних параметрів: членства України в НАТО та

статусу суб'єкта України. Перший параметр визначається як "Україна в НАТО" або "Україна не в НАТО", а другий – як "Україна як суб'єкт" або "Україна не як суб'єкт". Під терміном "суб'єкт" розуміється здатність України самостійно визначати свою стратегію і мати партнерські відносини з ключовими глобальними гравцями, такими як США [1].

На основі цих параметрів можна виділити чотири основні сценарії.

У першому сценарії "Жертва" Україна не стає членом НАТО і не є самостійним суб'єктом у міжнародній політиці. Країна критично залежить від військової та фінансової допомоги з Заходу, оскільки не має власної стратегії або плану на майбутнє. На фронті встановлено практично паритет, який важко змінити без додаткових ресурсів. Дефіцит бюджету у 2024 році перевищує 40%, і Україна залежить від допомоги США, ЄС та МВФ. Ресурси України, як фінансові, так і людські, виснажуються, а втома від війни серед донорів і громадян зростає. Майбутнє країни залежить від інтересів США та Європи, а не від самих українців. У цьому сценарії Україна не зможе самостійно звільнити свої землі, і її майбутнє визначається зовнішніми силами.

При успішній реалізації другого сценарію "Гравець" Україна не стає членом НАТО, але виступає як самостійний суб'єкт у міжнародній політиці. Країна стає важливим гравцем у глобальних інтересах США, визначаючи свою стратегію і стратегічні цілі. Україна формулює свої стратегічні цілі і стає передбачуваним партнером для США, стаючи важливою фігурою на глобальній "шахівниці". Однак ймовірність реалізації цього сценарію залишається низькою, приблизно до 10 %.

У третьому сценарії "Вартова будка" Україна стає членом НАТО, але не є самостійним суб'єктом у міжнародній політиці. Країна стає контрольованою буферною зоною з Росією, виконуючи функції безпеки за мінімальну плату. Захід підтримує Україну, але не інвестує значні ресурси. Окуповані території не визнаються, але залишаються під окупацією на невизначений термін. Україна виконує роль "охоронця Європи", захищаючи її за мінімальну плату. Позитивними аспектами цього сценарію є можливість перепочинку для

накопичення сил, припинення смертей, захист неба та відновлення економіки в контрольованих територіях. Ймовірність реалізації цього сценарію становить 30 %.

У четвертому сценарії "Центр безпеки Європи" йдеться, що Україна стає членом НАТО і є самостійним суб'єктом у міжнародній політиці. Країна стає важливим партнером для ЄС та США, аналогічно до Південної Кореї або Ізраїлю. Це призводить до значного припливу інвестицій і технологій, сприяючи швидкому економічному зростанню. Україна отримує гарантії безпеки від НАТО, що сприяє економічному відновленню і побудові сильної оборонно-промислової бази. Донбас і Крим мають шанс на возз'єднання з Україною, як це сталося зі Східною і Західною Німеччиною. Час працює на користь України через погіршення економічної ситуації в Китаї та Росії. Ймовірність реалізації цього сценарію становить менше 20 %.

У квітні 2024 року видання *la Repubblica* опублікувало статтю, що у кулуарах НАТО обговорюється ідея завершення війни в Україні за схемою "території в обмін на безпеку". Ця схема передбачає, що Україна відмовиться від територій, окупованих Росією, в обмін на негайне членство у НАТО. Хоча ця гіпотеза не обговорювалася офіційно на останньому саміті в Брюсселі, вона циклічно повертається в неформальних розмовах і сприяє прискоренню допомоги Києву. План передбачає залишити окуповані території Кремлю, що нагадує розподіл Німеччини після Другої світової війни [33; 140].

Найактивніше цю ідею просуває колишній генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен. Нещодавно він запропонував прийняти Україну до НАТО на саміті у Вашингтоні, підкреслюючи, що затягування інтеграції підсилює бажання Путіна продовжувати війну. Ідея полягає в поширенні дії статті 5 НАТО лише на території, контрольовані українським урядом. Більшість західних політиків вважають, що Україна може вступити до НАТО лише після закінчення війни та відновлення територіальної цілісності, проте Расмуссен вважає, що це рішення може локалізувати конфлікт і зменшити побоювання західних країн щодо втягування у війну з РФ. Локалізація

конфлікту важлива для України та Заходу, оскільки російсько-українська війна породжує нові конфлікти. Расмуссен також пропонує модель гарантій безпеки, подібну до тієї, яку отримали Фінляндія і Швеція після подачі заявок до НАТО, що може запобігти ядерному удару по Україні до її повного вступу в Альянс. Це стане заміною недієвого Будапештського меморандуму [27].

За словами Ігора Рейтеровича, в Офісі Президента України не розглядають такий варіант вступу до НАТО, залишаючи окуповані території поза Альянсом. Україна має чітке бачення щодо звільнення та деокупації всіх територій, тимчасово захоплених Росією. Політолог підкреслив, що не варто через це хвилюватись або обурюватись, оскільки механізми прийняття рішень у країнах НАТО значно відрізняються від українських. Основою є сценарний підхід, який вимагає розгляду різноманітних варіантів сценаріїв та програм, аби мати готові рішення залежно від розвитку ситуації. Таким чином, на думку Рейтеровича, НАТО може розглядати можливість вступу не окупованої частини України до Альянсу [9]. Однак, наразі це лише один із сценаріїв, який не є пріоритетним. Пріоритетним сценарієм залишається той, що узгоджений з Україною [53].

31 травня 2024 року редакторами OBOZ.UA було опубліковане інтерв'ю з міністром зовнішніх справ України Дмитром Кулебою, в якому йшлося про проблеми вступу України до НАТО. За словами міністра, Борис Джонсон, колишній прем'єр-міністр Великої Британії, тепер активно підтримує вступ України до Альянсу, вважаючи, що раніше не прийняти Україну було помилкою. Однак нинішні лідери Європи та США, зокрема канцлер Німеччини Олаф Шольц, виступають проти членства України в НАТО найближчими десятиліттями, побоюючись ескалації конфлікту з Росією. Водночас досвід показує, що цей страх не виправдовується, а Росія використовує його для посилення своєї агресії. Джонсон пропонує розглянути приклади Західної Німеччини та Кіпру, які мали окуповані території під час вступу до НАТО, і вважає, що членство України зменшить навантаження на США щодо захисту Європи, замінивши їхні ресурси українськими військами.

Зрештою, усе зводиться до прийдешнього Саміту миру, що пройде у Швейцарії уже 15-16 червня [32] [37].

Отже, незважаючи на подану заявку до НАТО українським урядом у 2022 році, організація не поспішає приймати Україну як нового члена Альянсу, оскільки побоюється ескалації війни з Росією та ймовірне втягнення у воєнні дії решти членів Альянсу відповідно до статті 5 Статуту Альянсу. Від початку повномасштабної війни НАТО взяло за основу український сценарій розвитку подій, згідно з яким Україна повертає контроль над усіма окупованими територіями та вступає до Альянсу. Однак нині все більше озвучуються окремі сценарії, як вступ до НАТО лише підконтрольних Україні територій. Наразі такий шлях як основний не розглядається членами Альянсу, а уряд України категорично його заперечує, але все може змінитися після Саміту миру в Швейцарії у червні 2024 року.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки:

1. Міжнародна інтеграція – це складний процес об'єднання країн для спільного вирішення економічних, політичних, соціальних і культурних завдань. Вона сприяє економічному зростанню, політичній стабільності, безпеці та культурному обміну, формуючи взаємозалежний і співпрацюючий світ. Інтеграція відбувається через усунення бар'єрів у торгівлі, координацію політик та розвиток спільних інституцій, що дозволяє країнам ефективніше долати виклики глобалізації.

2. Дослідження міжнародної інтеграції вимагає комплексного підходу, що включає загальнонаукові методи (аналіз і синтез) та спеціальні методи (івент-аналіз, статистичний, прогностичний тощо). Це забезпечує всебічну оцінку співпраці між країнами, зокрема між Україною та НАТО, враховуючи історичні, політичні та економічні аспекти.

3. НАТО було створено для протидії експансії СРСР, запобігання націоналістичному милітаризму в Європі та сприяння політичній інтеграції. Після Другої світової війни Європа потребувала нової архітектури безпеки, і США вирішили підтримати Західну Європу економічно та військово. Підписання Північноатлантичного договору у 1949 році заклало основу НАТО, зобов'язавши членів до колективної оборони. З часом Альянс адаптувався до змін, включаючи холодну війну, падіння СРСР, балканські конфлікти, боротьбу з тероризмом та сучасні загрози.

4. НАТО зберігає суверенітет країн-членів і забезпечує їх ефективну роботу через структури в Брюсселі. Головними політичними інституціями є Північноатлантична рада, Комітет оборонного планування та Група ядерного планування. Військове крило НАТО включає Військовий комітет та два стратегічні командування: Верховне командування операціями (АСО) в Бельгії та Верховне командування трансформації (АСТ) у США. Альянс

покладається на сили, надані країнами-членами, і співпрацює з країнами, що не є членами, через ініціативи для забезпечення миру та стабільності.

5. Основні напрямки діяльності НАТО спрямовані на забезпечення колективної безпеки та обороноздатності своїх членів. НАТО адаптує свою діяльність відповідно до нових глобальних викликів, таких як Росія, тероризм, піднесення Китаю, технологічні зміни та кліматичні зміни. Альянс модернізує збройні сили, захищає інформаційні мережі, співпрацює з іншими країнами та бере участь у миротворчих місіях.

6. Після 2014 року політичний діалог між Україною та НАТО став важливим у контексті російської агресії. НАТО засудило анексію Криму, підтримувало територіальну цілісність України, зміцнюючи військову присутність у Східній Європі та надаючи військову допомогу Україні. Підписання договорів із НАТО у сферах безпеки та оборони підкріплювало зобов'язання сторін підтримувати мирне врегулювання конфлікту. Регулярні політичні зустрічі та саміти НАТО обговорювали ситуацію на сході України та шляхи підтримки у відповідь на загострення конфлікту. Запровадження Ради Україна – НАТО підкреслило зростання політичних зв'язків та інтеграцію України до Альянсу, який продовжує активно підтримувати Україну на шляху до членства.

7. Запровадження стандартів НАТО в Україні є стратегічно важливим кроком, спрямованим на підвищення боєздатності та сумісності зі Збройними Силами НАТО. Цей процес включає не лише технічні аспекти, а й реформування сектору безпеки та оборони країни. На сьогоднішній день Україна успішно впровадила значну кількість стандартів, наблизившись до рівня деяких членів Альянсу, хоча існує плутанина в термінології та використанні поняття "стандарти НАТО". Основні виклики включають недостатню мовну підготовку персоналу, фінансові обмеження та потребу у подальших капітальних вкладеннях у військово-промисловий комплекс. Однак Україна зробила значні кроки у реалізації цих стандартів завдяки підтримці НАТО та власних реформ.

8. Про значну допомогу країн НАТО Україні у протистоянні збройній агресії Росії: спочатку надаючи навчання та не смертельне обладнання, країни НАТО, зокрема США та Велика Британія, з часом збільшили військову допомогу, включаючи летальну зброю. Союзники координували свої дії через механізми, такі як Міжнародний центр координації донорів та Українська оборонна контактна група, що дозволяло ефективно реагувати на потреби України. НАТО активно підтримувало своїх союзників, сприяючи обміну інформацією та координації у сфері безпеки, хоча не мало власних військових активів у конфлікті. Важливими викликами залишаються постачання боєприпасів та іншого стратегічного обладнання, що вимагає подальшої координації та підтримки. Роль НАТО у військовій допомозі Україні є координуючою і підтримуючою, спрямованою на забезпечення довгострокової безпеки та розвитку оборонної потужності країни. Таким чином, допомога країн НАТО є важливою складовою у підвищенні обороноздатності України та реагуванні на виклики з боку Росії, демонструючи значне зростання обсягів підтримки та координації у періоди загострення конфлікту.

9. Після анексії українських територій Росією, президент України оголосив про намір прискореного вступу до НАТО у вересні 2022 року. Незважаючи на політику "відкритих дверей" НАТО, багато країн побоюються ескалації конфлікту з Росією. Україна технічно готова до вступу, але перешкодами залишаються питання спільної оборони та часткова окупація території.

Основна перешкода – це продовження обстрілів Росією українських територій. У разі оголошення частини України "територією НАТО" під час бойових дій можливе постачання зброї, але не реальний захист, що може підірвати систему колективної безпеки НАТО. Це викликає занепокоєння у країн-членів Альянсу щодо їхнього захисту у разі агресії.

На міжнародних конференціях розглядаються різні сценарії завершення війни в Україні: песимістичний, що передбачає заморожений конфлікт;

оптимістичний, який включає запрошення до членства в НАТО; і гнучкий, який передбачає завершення війни за схемою "території в обмін на безпеку".

Незважаючи на популярність теми вступу до НАТО в Україні та увагу зовнішнього світу, об'єктивно найімовірнішим лишається песимістичний сценарій, оскільки країни Північноатлантичного договору не мають ні єдиної згоди щодо вступу України до Альянсу, ні впевненості у тому, що такий крок припинить триваючу російсько-українську війну та знизить напругу між РФ та західним світом. Наразі реальним майбутнім відносин Україна – НАТО є продовження обмеженої регульованої поставки зброї натівського зразка до України, навчання за натівськими стандартами українських військових на територіях країн-членів Альянсу, а також дипломатична підтримка української сторони на міжнародній арені в контексті триваючої збройної агресії РФ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амелін А. Україна в НАТО вже зараз: ризики і сценарії. Еспресо. URL: <https://espresso.tv/ukraina-v-nato-vzhe-zaraz-riziki-i-stsenarii>.
2. Байбак А., Назаренко С. Історичне засідання Ради Україна – НАТО: Кулеба розповів про результати зустрічі. 24 Канал. URL: https://24tv.ua/zasidannya-radi-ukrayina-nato-dmmitro-kuleba-rozpoviv-pro-rezultati_n2442401.
3. Брежнєва Т. В. Трансформація та розширення НАТО: порядок денний та послідовність дій для України. URL: <http://www.dfni.dp.ua/docs/polmil/22-Br.pdf>.
4. Возняк С. М., Іващенко А. М., Пеньковський В. І. Політика стандартизації Північноатлантичного Альянсу | Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського. URL: <http://znp-cvds.nuou.org.ua/article/view/126936>.
5. Генеральний секретар НАТО на Всесвітньому економічному форумі: «Підтримка для України – не благодійність; це інвестиція в нашу власну безпеку». NATO. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_221715.htm?selectedLocale=uk.
6. Гетьманчук А., Зарембо К., Фахурдінова М. Україна і стандарти НАТО: як влучити у «рухому ціль». Центр "Нова Європа". URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/ukrai-na-i-standarty-nato-yak-vluchyty-u-ruhomu-tsil/>.
7. Гетьманчук А., Фахурдінова М. Україна і стандарти НАТО: що зроблено за президентства Зеленського?. Центр "Нова Європа". URL: http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/FINAL_Ukraine-NATO_Zel_ukr.pdf.

8. Гетьманчук А., Фахурдінова М., ЦЕНТР "НОВА ЄВРОПА". 19% від стандартів НАТО: що зроблено за президентства Зеленського. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/04/7/7121726/>.
9. Голембйовська М. Такі сценарії є в наших партнерів: які пропозиції щодо вступу в НАТО Україна може отримати. 24 Канал. URL: https://24tv.ua/vstup-ukrayini-nato-yaki-propozitsiyi-vstupu-rozglyadaye-alyans_n2555651.
10. Довідник НАТО. Брюссель : NATO Public Diplomacy Division, 2006. 384 с. URL: <https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-ukr-2006.pdf>.
11. Довідник НАТО. Брюссель : Office of Information and Press, 2001. 609 с. URL: <https://www.nato.int/docu/other/ukr/handbook/2001/pdf/handbook.pdf>.
12. Засідання Ради Україна – НАТО, союзники обіцяють більше систем ППО. НАТО. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_221643.htm?selectedLocale=uk.
13. Кашкін С. Ю. Філософія інтеграційного права. Актуальні проблеми російського права. 2019. № 2 (99). С. 43–50.
14. Крушельницька О. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Кондор, 2003. 192 с.
15. Лемак В., Бадида А. Глобалізація у правовому вимірі: формування контурів «глобального права». Видавництво Львівської політехніки. 2017. № 876. 156 с.
16. Луцишин П., Луцишин Н. Теорія міжнародних відносин : навч. посіб. Луцьк : РРВ "Вежа" Волин. Держ. Ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. 339 с.
17. Мальський М., Мацях М. Теорія міжнародних відносин : підручник. Знання, 2007. 461 с.
18. Маринин И. Военная доктрина Североатлантического блока. URL: <https://commi.narod.ru/txt/1990/0301.htm>.

19. Мартинович Ю. Стандарти НАТО: що це таке та які з них прийняті ЗСУ - розповідаємо. Еспресо. URL: <https://espresso.tv/shcho-take-standarti-nato-yaki-ukraina-rokami-vprovadzhue-royasnyuemo-ikh-vazhlivist>.

20. Міністерство во оборони України. З початку 2024 року в Україні прийнято ще понад півсотні військових стандартів. Офіційний веб-сайт Міністерства оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2024/04/04/z-pochatku-2024-roku-v-ukraini-prijnyato-shhe-ponad-pivsotni-vijskovih-standartiv/>.

21. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. агентство України з питань держ. служби [та ін.]. Північноатлантичний альянс: історія, функції, структура, відносини з Україною : навч. посіб. / ред. Д. Дзвінчук. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2012. 603 с.

22. НАТО: історія, структура, діяльність, перспективи : навч. посіб. / С. Федонюк та ін. Луцьк : РВВ „Вежа” Волин. націон. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 258 с.

23. Опанасенко О. Вступ України до НАТО: експосол Чалий назвав три сценарії. ГЛАВКОМ. URL: <https://glavcom.ua/country/politics/vstup-v-nato-abo-harantiji-bezpeki-shcho-chekaje-na-ukrajinu-pislja-vijni-952438.html>.

24. Партнерство заради миру : Рамк. док. від 08.02.1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_001#Text.

25. Перепелиця Г. М. Україна і НАТО на роздоріжжі. НАТО. URL: <https://www.nato.int/docu/other/ukr/novini/2007/0701.pdf>.

26. Пилипчук М., Григор'єв А., Шостак В. Основи наукових досліджень : підручник. Знання, 2007. 270 с.

27. Порошенко доручив Кабміну невідкладно відмовитися від позаблоковості України. УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/politics/988913-poroshenko-doruchiv-kabminu-nevidkladno-vidmovitisya-vid-pozablokovosti-ukrajini.html>.

28. Портников В. Україна в НАТО - вже зараз. колонка Віталія Портникова. Еспресо. URL: <https://espresso.tv/ukraina-v-nato-vzhe-zaraz>.

29. Про внесення змін до деяких законів України щодо військових стандартів : Закон України від 06.06.2019 р. № 2742-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2742-19#Text> (дата звернення: 19.06.2024).

30. Програма комплексної допомоги Україні. NATO. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_10/20161017_1610-compreh-ass-package-ukrain.pdf.

31. Про Національну систему координації співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору : Указ Президента України від 13.03.2006 р. № №215/2006. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2152006-3993>.

32. Про питання військової стандартизації : Наказ М-ва оборони України від 24.02.2020 р. № 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0240-20#Text>.

33. Прядун Р. Бажання, щоб україна перемогла, є загальноприйнятим: питання в тому, що буде українською перемогою. інтерв'ю з кулебою. OBOZREVATEL. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/bazhannya-schob-ukraina-peremogla-e-zagalno-prijnyatim-pitannya-v-tomu-scho-bude-ukrainskoju-peremogoyu-intervyu-z-kuleboju.htm>.

34. Рагуцька Л. Втрата територій vs вступ у НАТО: які сценарії для України обговорюють на Заході і який варіант підтримують українці. OBOZ.UA. URL: <https://war.obozrevatel.com/ukr/vtrata-teritorij-vs-vstup-u-nato-yaki-stsenarii-dlya-ukraini-obgovoryuyut-na-zahodi-i-yakij-variant-pidtrimuyut-ukrainsi.htm>.

35. Рада Україна – НАТО. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_217652.htm?selectedLocale=uk.

36. Резнічук М. С. Теоретичні засади економічної інтеграції. Журнал європейського і порівняльного права. 2018. С. 57–66.

37. Руденко І. Позаблокові та незахищені. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2012/03/23/6961294/>.

38. Рябінін І. Кулеба оцінив декілька варіантів можливого вступу України в НАТО. Новини.live. URL: <https://segodnya.novyny.live/kuleba-prokomentuvav-stsenariyi-vstupu-ukrayini-do-nato-vid-borisa-dzhonsona-176475.html>.
39. Сидоренко С., Європейська правда. Україні пропонують “вступ до НАТО частинами”. Пояснюємо, чому ця ідея – небезпечна. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/12/6/7175050/>.
40. Стратегічна концепція НАТО – 2022. NATO. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept-ukr.pdf.
41. Сучасний стан і перспективи розвитку й трансформації Північноатлантичного альянсу / В. Кравченко та ін. Нац. ін-т стратег. дослідж., 2021. URL: <https://doi.org/10.53679/niss-analytrep.2021..>
42. Требін М., Герасіна Л. М., Панфілов О. Ю. Теорія міжнародних відносин : підручник / ред. М. П. Требін. Харків : Право, 2022. 472 с.
43. У Давосі Президент зустрівся з Генеральним секретарем НАТО. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/u-davosi-prezident-zustrivsvya-z-generalnim-sekretarem-nato-88357>.
44. Україна подає заявку на вступ до НАТО – Зеленський. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/30/7369842/>.
45. Укрінформ. У 2023 році в Україні запроваджено 134 стандарти НАТО - генерал Гаврилюк. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3812451-u-2023-roci-v-ukraini-zaprovadzeno-134-standarti-nato-generallejttenant-gavriluk.html>.
46. Участь України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки під проводом Альянсу, Силах реагування НАТО та навчаннях. Місія України при НАТО: офіційний портал. URL: <https://nato.mfa.gov.ua/ukrayina-ta-nato/uchast-ukrayini-u-mirotvorchih-operaciyah-pid-provodom-alyansu>.

47. Фінляндія офіційно стала 31-ю країною НАТО. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/04/4/7159180/>.
48. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору : від 09.07.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text.
49. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин : навч. посіб. Львів : Новий світ 2000, 2006. 324 с.
50. Чорногорія офіційно стала 29-м членом НАТО. BBC News. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-40166859>.
51. Шепелєв М. Теорія міжнародних відносин : підручник. Вища шк., 2004. 622 с.
52. 2023 NATO Vilnius Summit Programme. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/events_216418.htm.
53. 2023 NATO Vilnius Summit Programme. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/events_216418.htm.
54. 24 Канал онлайн. НАРЕШТІ! Гучна заява США щодо УКРАЇНИ в НАТО! / СЮРПРИЗИ на саміті миру? / ЧИСТКА Кремля триватиме?, 2024. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Ar_-RSXr8EQ&t=561s&ab_channel=24Каналонлайн.
55. Active Engagement, Modern Defence Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation adopted by Heads of State and Government in Lisbon. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_68580.htm?selectedLocale=en.
56. Agreement on security co-operation between The United Kingdom of Great Britain & Northern Ireland and Ukraine. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/65a14a6ae96df50014f845d2/UK-Ukraine_Agreement_on_Security_Co-operation.pdf.
57. A short history of NATO. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_139339.htm.

58. Barigazzi J., Momtaz R., Herszenhorn D. M. Rough seas for NATO as Turkey clashes with allies. Politico. URL: <https://www.politico.eu/article/rough-seas-for-nato-as-turkey-clashes-with-allies/>.

59. Bergmann M. Europe needs a paradigm shift in how it supports Ukraine. URL: <https://www.csis.org/analysis/europe-needs-paradigm-shift-how-it-supports-ukraine>.

60. Biden administration announces historic new security assistance package for Ukraine April 26, 2024. U.S. Department of Defense. URL: <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3757794/biden-administration-announces-historic-new-security-assistance-package-for-ukr/>.

61. Biden administration announces significant new security assistance for Ukraine April 24, 2024. U.S. Department of Defense. URL: <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3754238/biden-administration-announces-significant-new-security-assistance-for-ukraine/>.

62. Biden administration announces urgent security assistance for Ukraine March 12, 2024. U.S. Department of Defense. URL: <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3704975/biden-administration-announces-urgent-security-assistance-for-ukraine/>.

63. Coblenz B. US expected to decide soon on long-range missiles for Ukraine. Atlantic Council. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/us-expected-to-decide-soon-on-long-range-missiles-for-ukraine/>.

64. Cook L. NATO vows to defend its entire territory after Russia attack. Associated Press. URL: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-business-europe-russia-vladimir-putin-71bf9d3687e1a04f11dfb895639a13ca>.

65. Copenhagen Declaration on Ukraine, 11 August 2022. URL: <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/nyheder/2022/-copenhagen-declaration-on-ukraine-11-august-2022-.pdf>.

66. Defence Secretary Grant Shapps announces further maritime support to the Ukrainian Navy. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/defence-secretary-grant-shapps-announces-further-maritime-support-to-the-ukrainian-navy>.

67. Defence spending Volume 748: debated on Wednesday 24 April 2024. URL: <https://hansard.parliament.uk/commons/2024-04-24/debates/AC5C429C-A8E0-4E77-9A53-5DADF815D155/DefenceSpending>.

68. Detsch J. Inside a major nerve center for shipping military aid to Ukraine. URL: <https://foreignpolicy.com/2022/05/24/nato-ukraine-military-aid-germany/>.

69. Fact sheet on U.S. security assistance to Ukraine April 26, 2024. URL: https://media.defense.gov/2024/Apr/26/2003451249/-1/-1/1/UKRAINE_FACT_SHEET_USAI_18.PDF.

70. Fact sheet on U.S. security assistance to Ukraine December 27, 2023. URL: <https://media.defense.gov/2023/Dec/27/2003366049/-1/-1/1/UKRAINE-FACT-SHEET-27-DEC.PDF>.

71. Fact sheet: The White House announces new actions to strengthen cooperation and co-production between U.S. and Ukraine's defense industrial bases. The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/12/06/fact-sheet-the-white-house-announces-new-actions-to-strengthen-cooperation-and-co-production-between-u-s-and-ukraines-defense-industrial-bases/>.

72. First UK trade mission to Kyiv boosts defence cooperation. URL: <https://www.gov.uk/government/news/first-uk-trade-mission-to-kyiv-boosts-defence-cooperation>.

73. Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation signed in Paris, France. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25468.htm?%20selectedLocale=en.

74. Garthoff R. L. Detente and Confrontation: American-Soviet Relations from Nixon to Reagan. Brookings Institution, 1994. 1206 p.

75. González O. NATO Response Force deploys for first time. Axios. URL: <https://www.axios.com/2022/02/25/nato-kremlin-russian-invasion-ukraine>.

76. Hansler J., Bertrand N. Finland and Sweden could soon join NATO, prompted by Russian war in Ukraine. CNN. URL: <https://web.archive.org/web/20220409004525/https://www.cnn.com/2022/04/08/politics/finland-sweden-nato-membership/index.html>.

77. Henley J. Sweden and Finland agree to submit Nato applications, say reports. The Guardian. URL: <https://web.archive.org/web/20220503185642/https://www.theguardian.com/world/2022/apr/25/sweden-and-finland-agree-to-submit-nato-applications>.

78. Hirman A. P. Integration in international relations. Scientific journal "regional studies". 2022. № 28. С. 63–66. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2022.28.11> (дата звернення: 19.06.2024).

79. How supporting Ukraine is revitalizing the U.S. defense industrial base. URL: <https://www.csis.org/analysis/how-supporting-ukraine-revitalizing-us-defense-industrial-base>.

80. Ismay H. NATO - The first 5 years 1949-1954. URL: <https://web.archive.org/web/20170315234941/http://archives.nato.int/nato-first-5-years-1949-1954-by-lord-ismay-secretary-general-of-north-atlantic-treaty-organization;isad>.

81. Jing Ke. Did the US Media Reflect the Reality of the Kosovo War in an Objective Manner? A Case Study of The Washington Post and The Washington Times. URL: <https://web.archive.org/web/20190323093720/https://web.uri.edu/iaics/files/16-Jing-Ke.pdf>.

82. Joint press point by NATO Secretary General Jens Stoltenberg and the Prime Minister of Ukraine, Denys Shmyhal. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_181350.htm?selectedLocale=en.

83. Joint statement by the United States Department of Defense, the Ministry of Defence of the Federal Republic of Germany, and the Ministry of Defence of the United Kingdom. U.S. Department of Defense. URL: <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3064556/joint-statement->

by-the-united-states-department-of-defense-the-ministry-of-defe/source/joint-statement-by-the-united-states-department-of-defense-the-ministry-of-defe/.

84. Judt T. Postwar: a history of Europe since 1945. New York : The Penguin Press, 2005. URL: [https://scienzepolitiche.unical.it/bacheca/archivio/materiale/2467/Materiale%20didattico%20per%20corso%20magistrale%20Storia%20Integrazione%20Europea/Tony%20Judt-Postwar_%20A%20History%20of%20Europe%20Since%201945-Penguin%20Press%20\(2005\).pdf](https://scienzepolitiche.unical.it/bacheca/archivio/materiale/2467/Materiale%20didattico%20per%20corso%20magistrale%20Storia%20Integrazione%20Europea/Tony%20Judt-Postwar_%20A%20History%20of%20Europe%20Since%201945-Penguin%20Press%20(2005).pdf).

85. Kamps C. J., Isby D. C., Kamps C. T. Armies of NATO's Central Front. Jane's Information Group, 1985. 479 p.

86. Kulyk T., Proshyn D. NATO 2022 Strategic Concept: Priorities, capabilities and reality in the context of the strategic competition. Naukovyy Visnyk Dnipropetrovs kogo Derzhavnogo Universytety Vnutrishnikh Sprav. 2022. Vol. 6. URL: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-6-43-52>.

87. Kurah L. V. Concepts and types of international integration: theoretical and legal analysis. State and regions. series: law. 2020. T. 2, № 4. C. 11–16. URL: <https://doi.org/10.32840/1813-338x-2020.4-2.2>.

88. Lau S., Dettmer J. Relieved by US progress on Ukraine aid, Europe grapples with its own support for Kyiv. Politico. URL: https://www.politico.eu/article/relieved-by-us-progress-on-ukraine-aid-europe-grapples-with-its-future-help-for-kyiv/?utm_source=email&utm_medium=alert&utm_campaign=Relieved%20by%20US%20progress%20on%20Ukraine%20aid,%20Europe%20grapples%20with%20its%20own%20support%20for%20Kyiv.

89. Led by Estonia and Luxembourg, IT Coalition off to a great start. URL: <https://www.kaitseministeerium.ee/en/news/led-estonia-and-luxembourg-it-coalition-great-start>.

90. List of current NATO standards. NATO Standardization Office. URL: <https://nso.nato.int/nso/nsdd/listpromulg.html>.

91. Live streaming : NATO Secretary General visits Canada. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/events_67375.htm?utm_medium=

email&utm_campaign=NATO%20Secretary%20General%20visits%20Kyiv%20%20Press%20Conference&utm_content=NATO%20Secretary%20General%20visits%20Kyiv%20%20Press%20Conference+CID_7f47410243b2a11184eacf78ab41a8a2&utm_source=Email%20marketing%20software&utm_term=Livestream%20link.

92. Madrid Summit Declaration. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm?selectedLocale=en.

93. Majak R. R. Review: political integration revisited. *The journal of conflict resolution*. 1967. Vol. 11, no. 1. P. 117–126. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/002200276701100112>.

94. Martin G. The 1967 withdrawal from NATO – a cornerstone of de Gaulle's grand strategy?. *Journal of Transatlantic Studies*. 2011. Vol. 9, no. 3. P. 232–243. URL: <https://doi.org/10.1080/14794012.2011.593819>

95. Meleshchenko T. Ukraine-NATO: problems and prospects of partnership. *Problems of world history*. 2024. № 24. C. 113–127. URL: <https://doi.org/10.46869/2707-6776-2023-24-4>.

96. Military support to Ukraine Volume 736: debated on Thursday 20 July 2023. URL: <https://hansard.parliament.uk/commons/2023-07-20/debates/23072054000018/MilitarySupportToUkraine>.

97. Miller C. U.S. Confirms Delivery Of Javelin Antitank Missiles To Ukraine. *RadioFreeEurope/RadioLiberty*. URL: <https://www.rferl.org/a/javelin-missile-delivery-ukraine-us-confirmed/29200588.html>.

98. Mills C. Military assistance to Ukraine 2014-2021. House of Commons Library. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/sn07135/>.

99. Mills C. Military assistance to Ukraine since the Russian invasion. House of Commons Library. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9477/>.

100. Mills C. Security guarantees to Ukraine. House of Commons Library. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9837/>.

101. Ministry of Defence. International fund for Ukraine (IFU). URL: <https://www.gov.uk/guidance/international-fund-for-ukraine-ifu>.
102. Ministry of Defence, Quin J., Heapey J. UK Defence Ministers host Ukrainian government to plan future military aid. URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-defence-ministers-host-ukrainian-government-to-plan-future-military-aid>.
103. NATO airborne early warning and control. Allied Air Command NATO. URL: <https://ac.nato.int/missions/indications-and-warnings/AWACS>.
104. NATO Foreign Ministers wrap up meetings with focus on China and support to Ukraine. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_213454.htm?selectedLocale=en.
105. NATO recognises Ukraine as Enhanced Opportunities Partner. NATO. URL: https://web.archive.org/web/20220123211642/https://www.nato.int/cps/ru/natohq/news_176327.htm?selectedLocale=uk|title=.
106. NATO's military presence in the east of the Alliance. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm.
107. NATO Strategy Documents 1949-1969. NATO. URL: <https://web.archive.org/web/20130910075932/http://www.nato.int/archives/strategy.htm>.
108. NATO weighs taking over U.S.-led group directing Ukraine military aid. The New York Times. URL: <https://www.nytimes.com/2024/04/03/world/europe/nato-ukraine-funding.html>.
109. Norge vil bidra til opplæring av ukrainske soldater. URL: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-vil-bidra-til-opplaring-av-ukrainske-soldater/id2924050/>.
110. North Macedonia joins NATO as 30th Ally. NATO. URL: https://web.archive.org/web/20200521150245/https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_174589.htm.
111. Norway contributes to a weapons fund for Ukraine. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/ukrainefund/id2909840/>.

112. Novak P., Tomas C. The North Atlantic Treaty Organization. URL: https://www.researchgate.net/publication/322695569_NORTH_ATLANTIC_TREATY_ORGANIZATION_NATO.

113. Pentagon Press Secretary Air Force Maj. Gen. Pat Ryder holds a press briefing March 12, 2024. U.S. Department of Defense. URL: <https://www.defense.gov/News/Transcripts/Transcript/Article/3705095/pentagon-press-secretary-air-force-maj-gen-pat-ryder-holds-a-press-briefing/>.

114. PM announces ‘turning point’ in european security as UK set to increase defence spending to 2.5% by 2030. URL: <https://www.gov.uk/government/news/pm-announces-turning-point-in-european-security-as-uk-set-to-increase-defence-spending-to-25-by-2030>.

115. PM in Kyiv: UK support will not falter. URL: <https://www.gov.uk/government/news/pm-in-kyiv-uk-support-will-not-falter>.

116. PM welcomes President Zelenskyy to the UK ahead of anticipated Ukrainian military surge. URL: <https://www.gov.uk/government/news/pm-welcomes-president-zelenskyy-to-the-uk-ahead-of-anticipated-ukrainian-military-surge>.

117. President Zelensky speech in full: Watch Ukrainian president address UK Parliament. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=GKiPkpgmn9Y&ab_channel=TheiPaper.

118. Press Briefing by Press Secretary Karine Jean-Pierre and National Security Advisor Jake Sullivan on the President’s Trip to Japan. The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/press-briefings/2023/05/20/press-briefing-by-press-secretary-karine-jean-pierre-and-national-security-advisor-jake-sullivan-on-the-presidents-trip-to-japan/>.

119. Press Briefing by Press Secretary Karine Jean-Pierre and National Security Advisor Jake Sullivan. The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/press-briefings/2024/04/24/press-briefing-by-press-secretary-karine-jean-pierre-and-national-security-advisor-jake-sullivan-15/>.

120. Press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg following the meetings of NATO Ministers of Foreign Affairs in Brussels. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_224174.htm.

121. Relations with Ukraine. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm?selectedLocale=en.

122. Relations with Ukraine. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm?selectedLocale=en.

123. Remarks by President Biden in a Press Conference. The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/05/21/remarks-by-president-biden-in-a-press-conference/>.

124. Remarks by President Biden on the Passage of H.R. 815, the National Security Supplemental. The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2024/04/24/remarks-by-president-biden-on-the-passage-of-h-r-815-the-national-security-supplemental/>.

125. Reuters. NATO Meets to Approve Strengthening Forces in Eastern Europe. Newsweek. URL: <https://www.newsweek.com/nato-meets-approve-strengthening-forces-eastern-europe-304566>.

126. Reynolds D. The Origins of the Cold War in Europe : international perspectives. Yale University Press, 1994. URL: <https://archive.org/details/originsofcoldwar00reyn/page/n5/mode/2up>.

127. Russian offensive campaign assessment / R. Bailey et al. ISW. URL: <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-may-1-2024>.

128. Secretary of Defense Austin and Chairman of the Joint Chiefs of Staff Gen. Milley Hold a Press Briefing After the Ukraine Defense Contact Group Meeting at NATO Headquarters, Brussels, Belgium, June 15, 2022. U.S. Department of Defense. URL: <https://www.defense.gov/News/Transcripts/Transcript/Article/3064692/secretary-of-defense-austin-and-chairman-of-the-joint-chiefs-of-staff-gen-mille/source/secretary-of-defense-austin-and-chairman-of-the-joint-chiefs-of-staff-gen-mille/>.

129. Secretary of Defense Lloyd J. Austin III and Air Force General Charles Q. Brown Jr., Chairman, Joint Chiefs of Staff, Hold A News Conference Following Virtual Meeting of the Ukraine Defense Contact Group. U.S. Department of Defense. URL: <https://www.defense.gov/News/Transcripts/Transcript/Article/3758232/secretary-of-defense-lloyd-j-austin-iii-and-air-force-general-charles-q-brown-j/>.

130. Shyshkin I., Voronova O., Datso T. Міжнародні відносини Україна – НАТО: сучасний стан і шляхи розвитку. Journal of Innovations and Sustainability. 2023. Т. 7, № 3. С. 02. URL: <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.02>.

131. Spain and NATO. Country Studies U.S. URL: <https://countrystudies.us/spain/88.htm>.

132. Statement by NATO Foreign Ministers. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_209531.htm?selectedLocale=en.

133. Statement by the North Atlantic Council following meeting under article 4 of the Washington Treaty. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/news_107716.htm.

134. Statement by the North Atlantic Council on Russia's attack on Ukraine. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_192404.htm.

135. Stolton S. Turkey's relationship with NATO tested over Syria operation. Al Jazeera English. URL: <https://www.aljazeera.com/features/2019/10/14/turkeys-relationship-with-nato-tested-over-syria-operation/>.

136. Techau J. THE POLITICS OF 2 PERCENT: NATO and the Security Vacuum in Europe. Carnegie Europe. URL: https://carnegie-production-assets.s3.amazonaws.com/static/files/CP_252_Techau_NATO_Final.pdf.

137. The Alliance's New Strategic Concept agreed by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council. NATO. URL: https://web.archive.org/web/20150527203109/http://nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_23847.htm.

138. The Alliance's Strategic Concept Approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington D.C. NATO. URL: https://web.archive.org/web/20201128182042/https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_27433.htm?selectedLocale=en.

139. The Last Decade of the Cold War: From Conflict Escalation to Conflict Transformation / ed. by O. Njolstad. Taylor & Francis, 2004. 464 p.

140. The origins of WEU: Western Union. University of Luxembourg. URL: <https://www.cvce.eu/en/collections/unit-content/-/unit/d5906df5-4f83-4603-85f7-0cabc24b9fe1/051bd03c-4887-4f53-82eb-0f12e59f8dbd>.

141. Tito C. Kiev nella Nato dopo la resa: lo scenario temuto dall'Europa se Trump vince le elezioni. la Repubblica. URL: https://www.repubblica.it/esteri/2024/04/05/news/ingresso_nato_ucraina_russia-422425005/?ref=RHLF-BG-P8-S1-T1.

142. Trakimavičius L. NATO at 70: Lessons from the Cold War. Atlantic Council. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/nato-at-70-lessons-from-the-cold-war/>.

143. Trump-proofing weapons for Ukraine: Allies consider moving arms group into NATO. Politico. URL: <https://www.politico.com/news/2024/04/02/allies-consider-moving-ukraine-arms-group-into-nato-to-shield-it-from-trump-00150151>.

144. Ukraine: Armed Forces. URL: <https://questions-statements.parliament.uk/written-questions/detail/2023-11-28/4038>.

145. Ukraine crisis: Nato bolsters Eastern Europe against Russia. BBC News. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-31142276>.

146. Ukraine's long-term path to success: jumpstarting a self-sufficient defense industrial base with US and EU support. ISW. URL: <https://www.understandingwar.org/backgrounder/ukraine's-long-term-path-success-jumpstarting-self-sufficient-defense-industrial-base>.

147. Ukraine Volume 732: debated on Thursday 11 May 2023. URL: <https://hansard.parliament.uk/commons/2023-05-11/debates/78865F9E-593A->

4CBA-8F57-3BB0015E835B/Ukraine?utm_source=HOC+Library+-+Current+awareness+bulletins&utm_campaign=8b3e5aff60-Current_Awareness_IADS_12_05_2023&utm_medium=email&utm_term=0_f325cdbfdc-8b3e5aff60-103727638&mc_cid=8b3e5aff60&mc_eid=5199a94ecb.

148. UK to give artillery rounds and helicopters as part of military aid to Ukraine. URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-to-give-artillery-rounds-and-helicopters-to-help-defend-ukraine>.

149. UK to supply thousands of drones as co-leader of major international capability coalition for Ukraine. URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-to-supply-thousands-of-drones-as-co-leader-of-major-international-capability-coalition-for-ukraine>.

150. US carrier strike group comes under NATO command in the Mediterranean. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_191063.htm.

151. U.S. wins NATO backing for missile defense shield. CNN. URL: <https://web.archive.org/web/20080407062445/http://edition.cnn.com/2008/WORLD/europe/04/03/nato.members/index.html>.

152. Vilnius Summit Communiqué. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm.

153. Why tanks are tripping up the West. The New York Times. URL: <https://www.nytimes.com/2023/01/19/world/europe/tanks-ukraine-germany-us.html>.